

Problematika finanční gramotnosti na 2. stupni základní školy

Eva Mlčková

Bakalářská práce
2014

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2013/2014

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Eva Mlčková**
Osobní číslo: **H11230**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **prezenční**

Téma práce: **Problematika finanční gramotnosti na 2. stupni
základní školy**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti finanční gramotnosti, finančního vzdělávání na 2. stupni základní školy a oblasti hospodaření domácnosti.

Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.

Realizace kvantitativního výzkumu formou dotazníkového šetření.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

Národní strategie finančního vzdělávání [online]. Praha: Ministerstvo financí, 2010.

Dostupné z: http://www.mfcr.cz/assets/cs/media/2010-05_NARODNI-STRATEGIE-FINANCNIHO-VZDELAVANI.pdf

NAVRÁTILOVÁ, Petra. Finanční gramotnost: učebnice učitele. Kralice na Hané: Computer Media, 2012, 120 s. ISBN 978-80-7402-107-7.

NOVÁKOVÁ, Vladimíra a Věroslav SOBOTKA. Slabikář finanční gramotnosti: učebnice základních 7 modulů finanční gramotnosti. Praha: COFET, 2011, 416 s. ISBN 978-80-904396-1-0.

PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. Pedagogický slovník. Praha: Portál, 2009, 395 s. ISBN 978-80-7367-647-6.

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání [online]. Praha: MŠMT ČR, 2013.

Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/upraveny-ramcovy-vzdelavaci-program-pro-zakladni-vzdelavani>

CHRÁSKA, Miroslav. Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu. Praha: Grada, 2007, 265 s. ISBN 978-80-247-1369-4.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Pavla Andrysová, Ph.D.

Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce:

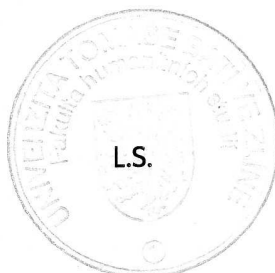
20. ledna 2014

Termín odevzdání bakalářské práce:

2. května 2014

Ve Zlíně dne 20. ledna 2014

doc. Ing. Anežka Lengalová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 30.4.2014

..... Mlilivá

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevyjádřeně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) *Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlášení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:*

(3) *Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).*

3) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:*

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.*

3). *Odporá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídí k vyšší výdělků dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

Tato bakalářská práce se zabývá problematikou finanční gramotnosti žáků druhého stupně základní školy. V teoretické části rozdělené do tří kapitol, nejprve vymezuje základní pojmy finanční gramotnosti, zákonitosti finančního vzdělávání, kterým se řídí finanční vzdělávání na druhém stupni základní školy, a v neposlední řadě samotným hospodařením domácnosti. Cílem praktické části bakalářské práce je provedení výzkumu finanční gramotnosti žáků na 2. stupni základní školy v oblasti úrovně spotřebitelského chování, zjištění správných či nesprávných návyků finančního hospodaření a aspektů s nimi spojených. Hlavní zjištění a závěry jsou uvedeny v poslední části práce s doporučením pro praxi.

Klíčová slova: finanční gramotnost, finanční vzdělávání, standardy finanční gramotnosti, kompetence žáka, rámcový vzdělávací program, spotřebitel, spotřebitelské chování

ABSTRACT

This thesis deals with the issue financial literacy of pupils of upper primary school. The theoretical part is divided into three parts, the first it defines the basic concepts of financial literacy, processes and legality of financial education governing the financial education at upper primary school and finally the actual households. The aim of the practical part of the thesis is the research of financial literacy of pupil at the upper primary school in the field of consumer behavior, finding the right or wrong habits of the financial economy and aspects associated with them. The main findings and conclusions are given in the last part of the thesis with recommendations for practice.

Keywords: financial literacy, financial education, financial literacy standards, student competencies, educational program, consumer, consumer behavior

Motto:

„Peníze často stojí příliš mnoho.“

R. W. Emerson

Poděkování:

Děkuji paní Mgr. Pavle Andrysové, Ph.D. za odborné vedení, vstřícnost a cenné rady, které mi vždy ochotně poskytla při zpracování mé bakalářské práce.

Děkuji také nejbližší rodině za podporu a trpělivost při vypracovávání bakalářské práce.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	9
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 FINANČNÍ GRAMOTNOST	12
1.1 MATEMATICKÁ GRAMOTNOST.....	14
1.2 NÁRODNÍ STRATEGIE FINANČNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ.....	15
1.3 SYSTÉM BUDOVÁNÍ FINANČNÍ GRAMOTNOSTI	18
2 FINANČNÍ VZDĚLÁVÁNÍ NA 2. STUPNI ZÁKLADNÍ ŠKOLY	20
2.1 RÁMCOVÝ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM PRO ZÁKLADNÍ VZDĚLÁVÁNÍ	23
2.2 VYUČOVACÍ METODY VHODNÉ PRO FINANČNÍ VZDĚLÁVÁNÍ.....	25
2.3 STANDARDY FINANČNÍ GRAMOTNOSTI A KOMPETENCE ŽÁKA 2. STUPNĚ ZÁKLADNÍ ŠKOLY	27
3 HOSPODAŘENÍ DOMÁCNOSTI	30
3.1 SPOTŘEBITELSKÉ CHOVÁNÍ	31
3.2 PRÁVA SPOTŘEBITELŮ	32
3.3 FINANČNÍ UKAZATELE A PRODUKTY	35
II PRAKTICKÁ ČÁST	38
4 DESING VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ	39
4.1 CÍLE, METODY VÝZKUMU A STANOVENÍ HYPOTÉZ.....	41
4.2 TECHNIKA SBĚRU DAT	43
5 ANALÝZA DAT	44
5.1 MANIPULACE S FINANČNÍM OBNOSEM.....	46
5.2 SPOTŘEBITELSKÉ CHOVÁNÍ	48
5.3 PRAKTICKÉ PŘÍKLADY VE SPOTŘEBITELSKÉM CHOVÁNÍ	52
5.4 POJMY VZTAHUJÍCÍ SE KE SPOTŘEBITELSKÉMU CHOVÁNÍ	59
5.5 PRÁVA SPOTŘEBITELŮ	63
5.6 GENDEROVÁ PROBLEMATIKA PŘI PŘÍSTUPU K ŽÁKŮM.....	65
5.7 PŘÍNOS FINANČNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ VE ŠKOLE PRO ŽÁKY	66
6 INTERPRETACE DAT	68
7 DOPORUČENÍ PRO PRAXI	70
ZÁVĚR	71
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	73
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	77
SEZNAM OBRÁZKŮ	78
SEZNAM TABULEK	79
SEZNAM GRAFŮ	80
SEZNAM PŘÍLOH	81

ÚVOD

Často si to nechceme připustit, ale peníze jsou jedna z mála věcí, které ovlivňují náš život každý den. Kdo tvrdí opak, buď je dobře zabezpečený do konce života, nebo je velmi nezodpovědný.

Finanční gramotnost je aktuální problematika, která je velmi důležitá pro správné orientování se v potřebách běžného života. „Potřeba finanční gramotnosti jako jedné z klíčových kompetencí nutné k zapojení do aktivního života začala sílit až v 90. letech minulého století. Přechodem na tržní hospodářství v demokratické společnosti došlo ke skokové změně v oblasti financí.“ Především po roce 2 000 sílí snaha ochránit spotřebitele. (Dvořáková, Smrčka, 2011, s. 28, 29)

Aktuálně je zařazována finanční gramotnost v různých formách do vyučování na základních i středních školách. Nově od školního roku 2013/2014 je implementována do Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání. Je důležité si vymezit základní pojmy dané problematiky, které musí znát žáci, aby si mohli vytvářet základ pro rozšiřování a následné praktické používání těchto pojmů a zasazení do kontextu. K tomu je vhodné spolupracovat přímo s bankovními institucemi či zařazovat přesně vymezené bloky dané problematiky výuky ve škole, které mohou zajišťovat sociální pedagogové.

Spojitosť se sociální pedagogikou se nalézá především v tom, že finanční gramotnost je mezioborové téma, které zajišťuje člověku individuální uplatnění v reálném prostředí a poté není nutné řešit problémy typu exekucí, bezdomovectví či odnětí svobody apod., předchází případnému sociálnímu vyloučení a následné reedukaci formou již *primární prevence*. Nachází se zde pole působnosti v takto prakticky orientovaných tématech v práci sociálního pedagoga na základních školách i v jiných zařízeních pro všechny věkové kategorie, především pro lidi ze sociálně znevýhodněného prostředí či jinak společensky psychosociálně narušeny bez ohledu na sociální postavení.

Reaguje dané téma na aktuální problém vzrůstajícího zadlužování lidí. Z denního tisku vyplývá, že chuť půjčovat si peníze lidem nechybí, i když jsou obezřetnější ohledně osobních financí, ale tato opatrnost plyne spíše z ekonomické krize a míry nezaměstnanosti než vyšší finanční gramotnosti obyvatel České republiky. Už jsou dokonce děti a mládež zadlužená malými dluhy (telefonní operátoři, fitness centra apod.). Od roku 2008,

kdy je uzákoněn osobní bankrot, požádalo o něj kolem 90 tisíc Čechů, soudy vyhověly zhruba 60 tisícům žadatelů. (Ginter, 2013)

Již nyní se můžeme setkat v praxi se zařazením přednášek o finanční gramotnosti sociálním pedagogem, například v nízkoprahových zařízeních pro děti a mládež, občanských poradnách, denních centrech pro různé věkové kategorie či jako přednášky pro veřejnost na vysokých školách apod. Úroveň spotřebitelského chování ovlivňuje bezesporu celospolečenské klima a prostředí.

Cílem bakalářské práce je provedení kvantitativního výzkumu finanční gramotnosti žáků na druhém stupni základní školy v oblasti úrovně spotřebitelského chování, zjištění správných či nesprávných návyků finančního hospodaření a aspektů s nimi spojených pomocí dotazníkového šetření. Jak popisuje postupně tato bakalářská práce základní pojmy finanční gramotnosti, právní ukotvení a strategii České republiky v oblasti finanční gramotnosti, dále finanční vzdělávání, stěžejní dokumenty ohledně finančního vzdělávání a poté samotné spotřebitelské chování, které spadá do oblasti hospodaření domácnosti, popisuje tím *proces a zákonitosti pedagogické reality* dané problematiky. Finanční vzdělávání je velmi široký proces, kdy jsme se zaměřili v této práci především na nakládání s osobními financemi a zkoumání postavení, chování a práva spotřebitele v závislosti na vzdělávání žáků na 2. stupni základní školy. Samozřejmě další polohy problematiky a aspekty, na které působí na finanční gramotnost a finanční vzdělávání, by obsáhly svým rozsahem ještě několik dalších odborných prací.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 FINANČNÍ GRAMOTNOST

Na konci 20. století a začátku 21. století se změnil zcela systém plateb a prošli jsme celosvětovými finančními krizemi, tím se stala finanční gramotnost stále důležitější. Platidla se měnila v čase a formě, od drahých kovů (mince), přes papírové bankovky konče imaginárními penězi. (Nováková, Sobotka, 2011, s. 15) „V **hotovostním platebním styku** probíhá proces přímo, když je nějaký dluh hrazen v hotovosti (např. kameny, kovy, mince a bankovky). Hotovostní platby zahrnují všechny peněžní pohyby uskutečněné za použití **zákonných platidel**.“ (Brázdilová, 2010, s. 32, 33)

Musíme si také uvědomit možná rizika, které čekají na dnešního člověka doslova na každém kroku, rizika se odvíjejí především s užíváním **bezhotovostních peněz**.

Velký vykřičník bychom měli vidět u skutečností, že zadluženost českých občanů se zvyšuje, rostou nesplacené pohledávky a počet exekucí. Nutnost hlavně kvalitního vzdělávání a informovanosti je zřejmá. „Finanční gramotnost dává občanům možnost poznat a pochopit nezbytné náklady osobních financí.“ (Ministerstvo financí, 2010, s. 3, 6)

Pokud se někdo chce poradit ohledně financí v každém věku, může se obrátit na jakoukoliv občanskou poradnu, úřad práce či městský úřad, kde také mají své zastoupení v řadách zaměstnanců sociální pedagogové.

Občanské poradny dokážou reagovat na konkrétní požadavky a individuální potřeby člověka. Mezi oblastmi, které občanské poradny stále nabízejí, patří také finanční a rozpočtová problematika a ochrana spotřebitele. Žadatel se dozví například, jaké daně se jej týkají, jaké práva a povinnosti má, ať je dlužníkem či věřitelem. Vedle poraden můžeme využít i nezávislých organizací jako je *Finanční gramotnost, o.p.s.* (Nováková, Sobotka, 2011, s. 87, 89)

Základní definice

V současné době máme různé gramotnosti od funkční, počítačové, literární, sociální až spotřebitelskou a v kategorizování bychom mohli pokračovat. Nestačí vědět, že existují určité pojmy z dané oblasti, i když na 1. stupni základní školy v určitých případech ano, tak potom je více důležité umět je **používat v životě, chápat je a porozumět jejich obsahu a kontextu v běžném životě**. (Faltýn, Nemčíková, Zelendová, 2010, s. 4)

Funkční gramotnost je vymezena tak, že „funkčně gramotné osoby, které jsou schopny vypořádat se s různými úkoly, s nimiž se mohou setkat v každodenním životě, např. číst

s porozuměním návody na užívání léků, vyplňovat úřední formuláře; jsou to úkoly, jež nejsou založeny na činnostech plánovaných ve školním kurikulu, avšak lze předpokládat, že reflektují soubor dovedností nutných pro fungování jedince ve společnosti a v zaměstnání“ (Průcha, 2009, s. 167, cit. dle OECD, 1996) Výzkumy poukazují především na velmi nízkou funkční gramotnost u lidí s učitelskými obory (MŠMT, 2001, s. 52). Člověk je ve společnosti nucen ovládat tyto činnosti. Především rodina a škola by měly zajistit v procesu socializace osvojení funkční gramotnosti.

Finančně kvalifikovaný občan je schopen efektivně využívat své dovednosti, schopnosti a sebedůvěru. Ví, jak správně naložit s finanční příležitostí, kam se obrátit pro pomoc, zvažuje možnosti dle nabytých informací a promyšleně provádí úkony ke zlepšení svého finančního postavení. (Dvořáková, Smrčka, et al., 2011, s. 13)

Pracovní skupina pro finanční vzdělávání vedená Ministerstvem financí, složená z odborníků různých oblastí financí po konzultaci se spotřebitelskými a profesními sdruženími s využitím zahraničních zkušeností, ustanovila oficiální definici finanční gramotnosti a to ve znění: „**Finanční gramotnost** je soubor znalostí, dovedností a hodnotových postojů občana nezbytných k tomu, aby finančně zabezpečil sebe a svou rodinu v současné společnosti a aktivně vystupoval na trhu finančních produktů a služeb. Finančně gramotný občan se orientuje v problematice peněz a cen a je schopen odpovědně spravovat osobní/rodinný rozpočet, včetně správy finančních aktiv a finančních závazků s ohledem na měnící se životní situace. “Finanční gramotnost je specifickou oblastí *ekonomické gramotnosti*, kdy zásadní roli hraje chování a rozhodnutí občana, nesmíme opomenout oblast, kterou občan neovlivní a jako jsou například daně, které výrazně ovlivňují jeho příjmy a výdaje.“ (Ministerstvo financí, 2010, s. 11) Zcela musíme uznat nadčasovost a mezinárodnost této definice, která lze aplikovat na jakékoliv prostředí.

Ve zcela obecné rovině se nejvíce pojí finanční gramotnost s gramotností numerickou, informační a gramotností právní. (Ministerstvo financí, 2010, s. 12)

A v neposlední řadě musíme zmínit **spotřebitelskou gramotnost**, kterou se budeme zabývat dále a je nezbytná k správnému *spotřebitelskému chování* a ovlivňuje další oblasti lidského života a kvalitu života.

„**Spotřebitelská gramotnost** tedy představuje soubor znalostí a dovedností, které lidem v roli spotřebitelů umožní se rozhodovat a jednat s plným vědomím svých práv, povinností i celospolečenských důsledků.“ (Vojtko, 2010)

1.1 Matematická gramotnost

V následující kapitole se seznámíme blíže s pojmem matematická gramotnost. Daný pojem není pro naši problematiku finanční gramotnosti nejvíce stěžejní, ale zastřešuje pojem finanční gramotnost a nemůžeme ho tedy opomenout.

Odborníky k definování této gramotnosti vedlo to, že čeští žáci se v posledních letech opakovaně projevují v mezinárodních průzkumech (například PISA) tak, že jejich výsledky v matematice se výrazně zhoršují. K řešení problému se vyjádřilo několik odborníků, například spatřují řešení v tom, že žáci s oblibou řeší úlohy, které jsou spojeny s **běžným životem**, než ty, jež jsou od reálného života vytrženy. (Faltýn, Nemčiková, Zelendová, 2010, s. 21)

Dle PISA je matematická gramotnost, „schopnost jedince poznat a pochopit roli, kterou hraje matematika ve světě, dělat dobře podložené úsudky a proniknout do matematiky tak, aby splňovala jeho **životní potřeby** jako tvořivého, zainteresovaného a přemýšlivého občana.“ (Faltýn, Nemčiková, Zelendová, 2010, s. 22) Spatřujeme v definici matematické gramotnosti nadřazenost pro pojem finanční gramotnosti, dá se konstatovat, že se jedná o **obecnější pojem**. Dané pojmy mají nepopíratelnou spojitost, nedají se ani jednoznačně oddělit. Bez matematické gramotnosti by nefungovala finanční gramotnost.

Numerická gramotnost je dle Škváry (2011, s. 124) „schopnost získávat, používat a interpretovat matematické informace a myšlenky a komunikovat o nich s cílem aktivně se vyrovnávat s matematickými nároky rozmanitých situací dospělého člověka.“ Numeric-ky gramotný člověk přiřadí do kontextu *skutečné situace* správný *matematický obsah* (závislost, tvar, číslo, grafy i text).

Tři složky matematické gramotnosti:

a) Situace a kontexty

Matematický kontext nemusí být na první pohled vůbec zřetelný, jedná se o aplikované vědomosti a dovednosti, jedná se o rozmanité případy (osobní, veřejné, vzdělávací...) a to kontextu jak autentickém, tak hypotetickém. Daná složka je významnou součástí matematické gramotnosti.

b) Kompetence

Kompetence žáci či obecně lidé využívají při nalézání východiska z problému, mezi kompetence můžeme řadit *matematické uvažování*, kdy hledáme příčinu a důsledek, umět vyu-

žívat daných **matematických pojmů**, *matematická argumentace*, schopnost porovnávat několik možností mezi sebou, umět si představit **reálnou situaci** a náležitě ji vyhodnotit.

c) **Matematický obsah**

Nutné znát různé spojitosti mezi pojmy k formulaci a uvědomění si podstaty dané problematiky; *kvantita*, kdy umíme zacházet a vyhodnocovat číselné údaje; *prostor a tvar*, umíme používat prostorovou představivost.

Pojem matematická gramotnost nalezneme také v **Rámcovém vzdělávacím programu** a to v kategorii *Matematika a její aplikace*, nalezneme spojitost i s oblastmi *Člověk a jeho svět*, *Člověk a příroda*, *Environmentální výchova*, *Mediální výchova* a úzce souvisí s vzdělávací oblastí *Člověk a jeho svět*, kdy stejně jako **finanční gramotnost** operuje s problematikou hospodaření domácnosti (úroky, rozpočet...). (Faltýn, Nemčiková, Zelenková, 2010, s. 22 - 24)

Matematická gramotnost reaguje na skutečnost, že matematické vzdělávání má být žákům prospěšné především v reálném životě.

Protože zcela spadá do oblasti matematiky a my se zabýváme mezioborovým tématem. Není potřeba se k němu podrobněji věnovat, ale uvádíme jej, protože jeho spojitost s finanční gramotností a dalšími oblastmi RVP je nepopiratelná a důležitá.

1.2 Národní strategie finančního vzdělávání

Jedná se o oficiální dokument, který se snaží systematickým postupem o zvyšování finanční gramotnosti u českých občanů. Strategie definuje důležité problémy a úkoly s důrazem odpovědnosti státní veřejné zprávy. Pojednává o změně strategií v ohledu na finanční produkty a služby, trendy v chování občanů, kdy se zvyšuje zadluženost domácností, vznikají reformy ohledně penzí a aktuální celkové socioekonomické situace. Dokument vytvořilo Ministerstvo financí ČR společně s Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy a Českou národní bankou. Jeho účelem není prezentace konkrétních projektů, ale **představit společné myšleny, cíle a principy**. (Ministerstvo financí, 2010, s. 2 – 8, 20, 21)

Problematika je řešena i v dalším významném dokumentu a to v *Bíle knize* o politice finančních služeb, rozvoji v oblasti finanční či sociální. Národní program rozvoje vzdělávání v ČR shledává výhodu členství ČR v Organizaci pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD), kde se řeší sociální, finanční či environmentální témata. Účast České

republiky na aktivitách OECD v oblasti vzdělávání se zaměřuje především na lidský a sociální kapitál, udržitelný hospodářský růst a vývoj, rozvoj informačních a komunikačních technologií ve vzdělávání. Také zde spadá srovnávání úrovně žáků v matematice, čtenářské gramotnosti a přírodních vědách v projektu PISA. (MŠMT, 2001, s. 31)

Na problematice finančního vzdělávání spolupracuje Evropská unie, z tohoto důvodu vznikají spolupracující mezinárodní skupiny, v roce 2008 vznikla skupina pro finanční vzdělávání (International Network on Financial Education – INFE), kde spolupracuje 60 členských států, Česká republika mezi ně také patří. Skupina má mnoho funkcí a mezi nejdůležitější patří zvyšovat povědomí o finančním vzdělávání a podpora státům při tvoření národních strategií finančního vzdělávání. Na národní úrovni vznikly expertní skupiny řízeny jedním státním orgánem (u nás Ministerstvo financí ČR), kdy spolupracují státní orgány, finanční instituce, spotřebitelské organizace, školy, zaměstnavatelé apod. (Ministerstvo financí, 2010, s. 2 – 8, 20, 21) Také je zajímavé zmínit aktuální vývoj Národní strategie finančního vzdělávání, kdy vznikla podskupina pracovní skupiny, jejíž náplní je vymezit hranici mezi finančním vzděláváním a reklamou. (Ministerstvo financí, 2013a, s. 2)

Dokument Národní strategie finančního vzdělávání zastřešuje záměry několika institucí pro komplexní zlepšení situace finančního vzdělávání občanů České republiky, Ministerstvo financí řadí finanční vzdělávání mezi *tři základní pilíře ochrany spotřebitele*, Česká národní banka používá finanční vzdělávání jako **preventivní nástroj ochrany** a vzdělávání především učitelů a Ministerstvo školství usiluje o vytvoření kompetencí u žáků pomocí **rámcových vzdělávacích programů**. Nemůžeme ještě opomenout Ministerstvo práce a sociálních věcí, které vzdělává především lidi v sociální nouzi. Ministerstvo vnitra vzdělává pracovníky veřejného sektoru. (Ministerstvo financí, 2010, s. 2 – 8, 20, 21).

Nepatrně zde chybí v Národní strategii finančního vzdělávání přesně vymezení působnosti v problematice finanční gramotnosti úloha měst, obcí popřípadě krajů, kteří se můžou dostat také nejvíce přímo k obyvatelstvu. Snad v dalších letech spolupráci obcí Ministerstvo financí ČR přesně vymezí.

Dokument určuje **3 základní pilíře finanční gramotnosti** při správě osobních/rodinných financí:

a) **„Peněžní gramotnost** - *kompetence* nezbytné pro správu hotovostních a bezhotovostních peněz a transakcí s nimi a dále správu nástrojů k tomu určených. (např. běžný účet, platební nástroje apod.)

b) **Cenovou gramotnost** - kompetence nezbytné pro porozumění cenovým mechanismům a inflaci.

c) **Rozpočtovou gramotnost** - kompetence nezbytné pro správu osobního/rodinného rozpočtu (např. schopnost vést rozpočet, stanovovat finanční cíle) nebo správu finančních aktiv a správu finančních závazků.“ (Ministerstvo financí, 2010, s. 12)

Autoři Dvořáková, Smrčka jedné z významných publikací o finančním vzdělávání zhodnotili cíl osvojení kompetencí zcela výstižně: „Hlavním cílem snah vládních agentur a národních strategií finančního vzdělávání je zlepšit **sebeuvědomění spotřebitelů** ve vztahu k osobním a rodinným financím.“ (2011, s. 12) Může se to především týkat důvodu, aby vláda měla méně starostí s finančními problémy svých obyvatel a vydávala méně peněz v procesu sociálního zabezpečení.

Prioritní oblasti pro budoucnost

a) **Aktivní a odpovědná účast na finančním trhu** je podstatná, aby spotřebitelé chápali svou roli na trhu aktivně a disponovali efektivním rozhodováním.

b) **Prevence proti zadlužení** je důležitá především v posledních letech, kdy české domácnosti se čím dál více zadlužují, jeden ze znaků zhoršujícího se stavu s nakládáním financí občanů je, že se zvyšuje počet domácnosti, které nesplácí své půjčky a tím narůstá počet exekucí.

c) **Zajištění na stáří**, finanční gramotnost se zde projevuje ve schopnosti rozeznat správný produkt či formu na zajištění stáří, jedná se o **prevenci**, aby se člověk nespolehal jen na stát. (Ministerstvo financí, 2010, s. 14,15)

Revize dokumentu, Národní strategie finančního vzdělávání, je naplánována na rok 2015. To dokládá fakt, že dokument je aktuální a platný a realizují se jeho záměry jak Pracovní skupinou, tak Výkonným výborem (užší orgán Pracovní skupiny).

1.3 Systém budování finanční gramotnosti

V první řadě si musíme uvědomit i aspekt psychologický, který brání či pomáhá cílovým skupinám v budování finanční gramotnosti, a to jeho základní složky jako je například *motivace*. „Peníze jsou více než prostředkem výměny, „jsou jako droga“ a fungují jako silný motiv k výkonu různých činností.“ (Dvořáková, Smrčka, et al., 2011, s. 8)

Pokud se budeme řídit základní definicí finanční gramotnosti Ministerstva financí, můžeme motivaci chápat v rovině, jak mě práce uspokojuje, jaký s ní mám užitek. Kromě peněz, také jestli vidím za sebou určitý produkt, výsledek, zda mám pocit uspokojení. „**Motivace** je tedy souborem procesů, které dávají vznik činnosti, zaměřující ji jistým směrem, aktivizují a energetizují tuto činnost.“ (Nováková, Sobotka, 2011, s. 35)

Systém budování finanční gramotnosti na základních a středních školách je dokument Ministerstva školství. „Tento materiál popisuje proces implementace finančního vzdělávání do počátečního vzdělávání.“ Záštitu nad základním vzděláváním je stát, přesně řečeno Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, dokument plně navazuje na Národní strategii finančního vzdělávání.

V roce 2007 MŠMT ve spolupráci s Ministerstvem financí vydalo **Standardy finanční gramotnosti** jako součást Systému budování finanční gramotnosti na základních a středních školách, které se postupně dostávají do RVP ve středním vzdělávání. (Ministerstvo financí, 2010, s. 8, 9)

Základní opatření v rámci počátečního vzdělávání

- a) *standarty* finanční gramotnosti absolventa základní školy a střední školy
- b) propojení standardů finanční gramotnosti do RVP
- c) vytvoření metodiky pro výuku finanční gramotnosti
- d) školení pedagogických pracovníků
- e) pravidelné sledování úrovně finanční gramotnosti žáků

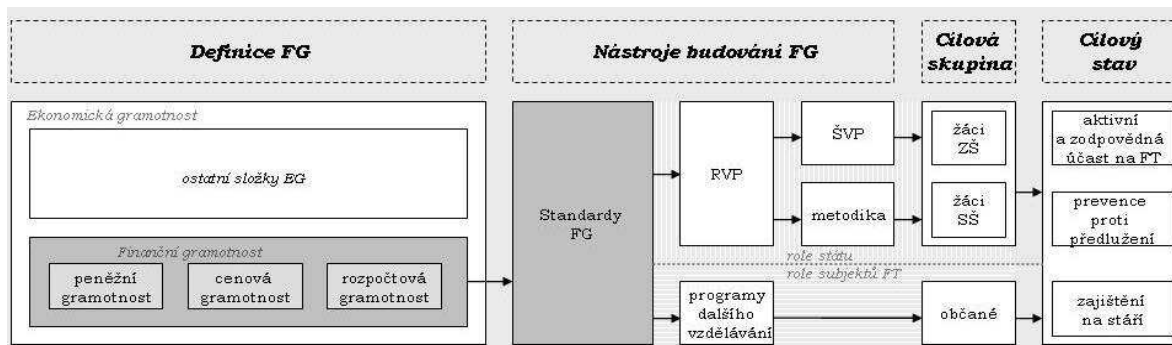
(Ministerstvo financí, 2010, s. 17)

Standardy finanční gramotnosti

Přesné vymezení standardů finanční gramotnosti určuje pro určité *cílové skupiny žá-doucí stav finančního vzdělávání*, ty jsou následně zařazeny do RVP pro základní školy a

střední školy nebo jako náplň **vzdělávacích programů a aktivit určené pro dospělé.** (Ministerstvo financí a MŠMT, 2007, s. 8)

Obrázek 1 Role standardů finanční gramotnosti

Zdroj: Ministerstvo financí a MŠMT, 2007, s. 9

V prvotní fázi (rok 2007) byly dle Ministerstva financí a MŠMT vymezeny tři cílové skupiny: standardy finanční gramotnosti pro žáka 1. stupně, pro žáka 2. stupně a pro žáka střední školy, které se shodují se standardy finanční gramotnosti *dospělého spotřebitele*. Na určení tří základních cílových skupin, u kterých se zvyšuje povědomí o problematice finanční gramotnosti, navazuje fáze tvorby vhodných materiálů ke vzdělávání, tvoření programů a průzkumy průběžného stavu finanční gramotnosti u cílových skupin. (Ministerstvo financí a MŠMT, 2007, s. 8 - 10)

Standardy finanční gramotnosti se jeví jako velmi přínosné, můžeme říct, že takto konkrétní krok v teoretické rovině, má potenciál růst dál v praktické rovině. Také stojí za povšimnutí, že dokument se snaží obsáhnout vymezení všech věkových skupin, tím se odlišuje od čistě pedagogických dokumentů a příruček.

Seznámili jsme se s důležitými pojmy a dokumenty o finanční gramotnosti, která obecně vymezuje její charakteristiku a cíle. Blíže se seznámíme s Rámcovým vzdělávacím programem a standardy finanční gramotnosti pro druhý stupeň v druhé kapitole bakalářské práce.

2 FINANČNÍ VZDĚLÁVÁNÍ NA 2. STUPNI ZÁKLADNÍ ŠKOLY

Kapitola Finanční vzdělávání na 2. stupni základní školy a její podkapitoly vás seznámí s tím, co znamená samotný pojem finanční vzdělávání, dokumenty, ukázky metod, které jsou vhodné pro finanční vzdělávání a samotný výsledek finančního vzdělávání, tedy kompetencemi žáků 2. stupně základní školy.

Finanční vzdělávání je prostředek k zlepšení finanční gramotnosti občanů ČR jako *spotřebitelů* efektivně nakládat s informacemi ohledně finančního trhu k uspokojení svých potřeb a své rodiny s ohledem na aktuální životní situaci. Občan by si měl uvědomit svoji aktivní roli ve finančním světě a odpovědnost za svá rozhodnutí. (Ministerstvo financí, 2010, s. 2, 6) Finanční vzdělávání přispívá k tomu, aby studenti a žáci měli **potřebné kompetence** zodpovědně spravovat osobní a v budoucnu i rodinný rozpočet. A důležitou funkci finančního vzdělávání je **prevence proti předlužování**. (Faltýn, Nemčíková, Zelenková, 2010, s. 46)

Finanční vzdělávání je proces, jehož prostřednictvím si uživatelé finančních služeb i investoři zvyšují porozumění finančním produktům a pojmům a současně prostřednictvím informací, instrukcí a nestranných rad vytvářejí schopnost uvědomovat si finanční rizika i finanční příležitosti, schopnost provádět informovaný výběr, učit se, kam se obrátit o radu či pomoc.¹(OECD, 2005, p. 4) Z definic je zřejmé, že finanční vzdělávání je **proces**, jehož výsledkem je finanční gramotnost občanů. Proces musí být soustavný a dlouhodobý.

Dá se vyvodit z obou definic finančního vzdělávání stejný závěr, ale definice finančního vzdělávání Ministerstva financí více zdůrazňuje praktickou nutnost a využití v běžném životě, kde se odráží finanční vzdělávání, není tak důležité znát všechny finanční produkty a pojmy, ale správně ovládat ty, které právě potřebujeme, a týkají se naší životní situace.

Organizace OECD (Organisation for Economic Cooperation and Development) tvoří směrnice pro zahrnutí finančního vzdělávání do školní výuky, mají doplnit principy

---

¹ „Financial education is the process by which financial consumers/investors improve the in under standing of financial products, concepts and risks and, through information, instruction and/or objective advice, develop the skills and confidence to become more aware of financial risks and opportunities, to make informed choices, to know where to go for help, and to take other effective actions to improve their financial well-being. Financial education thus ges beyond the provision of financial information and advice.”

z r. 2005 a 2008, jejich účelem je být „vodítkem“ pro jednotlivé země v **implementaci finančního vzdělávání do procesu výuky**. Mezi doporučení patří například přivést externí odborníky do výuky či ověření znalostí studentů na patřičné úrovni (certifikáty). (Dvořáková, Smrčka, et al., 2011, s. 18, 22, 23)

Národní program rozvoje vzdělávání se zaměřuje v roce 2001-2005 na strategické linie:

1. „Realizaci celoživotního učení pro všechny
2. Přizpůsobování vzdělávacích a studijních oborů potřebám života ve společnosti
3. Monitorování a hodnocení kvality a efektivity vzdělávání
4. Podporu vnitřní proměny a otevřenosti vzdělávacích institucí
5. Proměnu role a profesní perspektivu pedagogických a akademických pracovníků
6. Od centralizovaného řízení k odpovědnému spolurozhodování“ (MŠMT, 2001, s. 86)

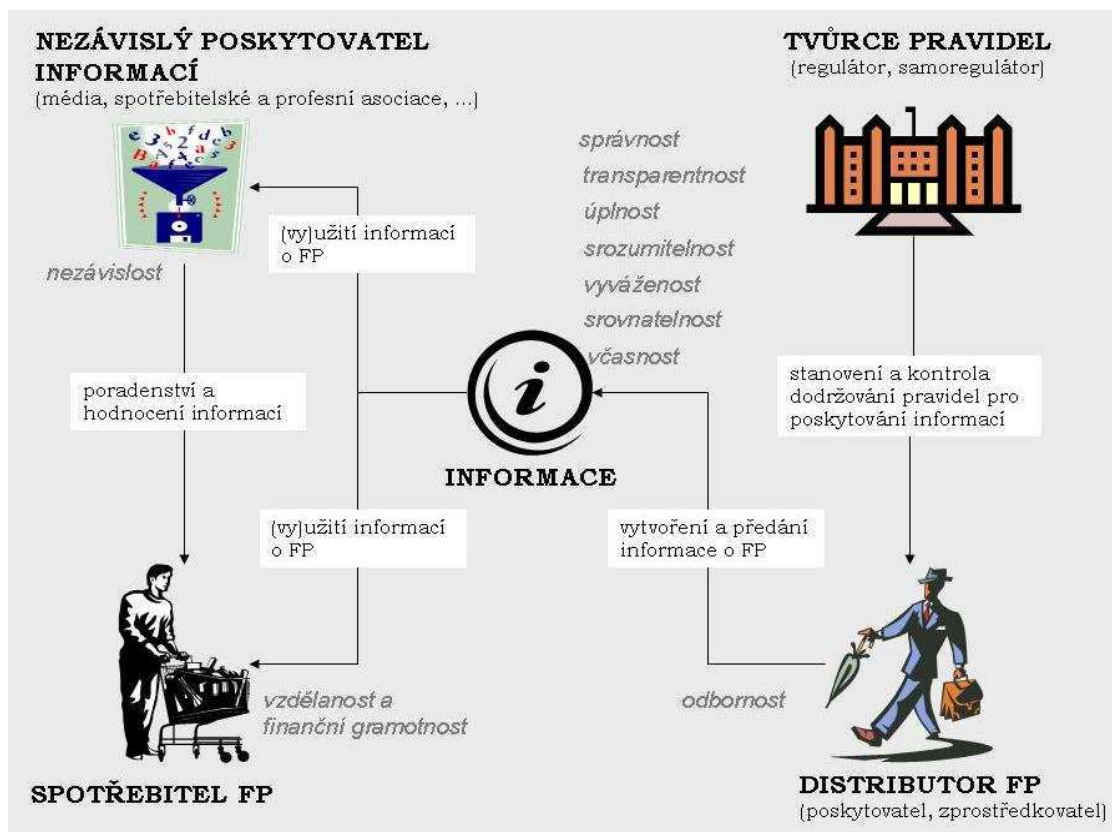
Dle Ministerstva financí (2010, s. 15) by měla být při finančním vzdělávání dodržena několik obecných principů a to **princip obecnosti, princip odbornosti a zacílení**.

Hospodářské výsledky rozhodují o koncepci vzdělávání, které se čím dál častěji zaměřuje i na dospělé, člověk musí obstát ve svém okolí, které se rychle mění, vzdělávání nenabízí pouze školy, ale i různí jiní poskytovatelé (státní i nestátní) z mnoha odvětví pro lidi, kteří mají rozdílné motivy pro vzdělávání. Využívají se různé metody výuky a učení. (MŠMT, 2001, s. 78) Je realizováno především soukromým sektorem prostřednictvím profesních sdružení finančních institucí a sdružení spotřebitelů. Také hrají významnou roli ve finančním vzdělávání subjekty veřejné zprávy. (Ministerstvo financí, © 2007a, s. 13) Může zde využít alternativních způsobů vyučování v oblasti andragogiky. Sociální pedagog je kompetentní provést adekvátní diagnostiku a dál s klienty pracovat a zvyšovat jejich vzdělání.

Výkonný orgán, Ministerstvo financí pracuje v podpoře aktivit finančního vzdělávání, shledává projekty finančního vzdělávání jako jeden z hlavních nástrojů politiky, „cílem je posílení schopnosti *spotřebitele umět naložit s přijatými informacemi* pracovat, zpracovávat je a promítnout je do vlastního racionálního rozhodování. Jeden ze tří hlavních pilířů ochrany spotřebitele na finančním trhu je **schopnost pracovat s informacemi**. (Ministerstvo financí, 2007b, s. 14, 15)

V dokumentu Strategie finančního vzdělávání vymezujeme roli vzdělávacích institucí jako nabídku vzdělávacích projektů právnických osob či činnost škol (příspěvková organizace), kterou garantuje stát **rámčovými vzdělávacími programy** pro žáky. (Ministerstvo financí, © 2007a, s. 15)

Obrázek 2 Informace a schopnost s informacemi pracovat v procesu zajištění informovanosti spotřebitele

Zdroj: Ministerstvo financí, 2007b, Příloha V

Finanční vzdělávání je podporováno i z mezinárodní úrovně. Evropská unie prosazuje spotřebitelskou politiku pomocí právních předpisů, přesně řečeno informací, **vzdělávání** a domáhání se práv. I když finanční zdroje jsou na tuto problematiku omezené, Evropská unie podporuje, aby spotřebitel byl schopen prosadit se, měl potřebné informace a vzdělával se.

Bylo by zajímavé, kdyby se přesně dalo určit, kdo je zodpovědný za úroveň finančního vzdělávání v České republice, která je dle výzkumů velmi špatná. Jak můžeme pozorovat, podpora finančního vzdělávání začíná již na mezinárodní úrovni a měla by končit u samotného vzdělaného žáka. Působí na člověka tolik aspektů, najít přesný vztah mezi

úrovni finančního vzdělávání a následnými rozhodnutími, problémy či úsporami lidí přesně nelze.

2.1 Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy garantuje stav, koncepci a rozvoj vzdělávací soustavy. Zaměřuje se především na rámcové vzdělávací programy, které jsou **závazným východiskem pro tvorbu školních vzdělávacích programů**. MŠMT spolu s příbuznými organizacemi zajišťuje v České republice **implementaci Standardů finanční gramotnosti** do rámcových vzdělávacích programů a to na základě věkové kategorie žáků. (Ministerstvo financí, 2010, s. 19) Od školního roku 2013/2014 nabyt účinnosti upravený Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. Zajímavé je, že školy mohou začlenit změny do Školního vzdělávacího programu také pouze jedním dodatkem. Na podnět mezirezortních jednání byla zařazena do RVP také finanční gramotnost. Očekávané výstupy nebyly navýšeny, pouze upraveny i co se týče finanční gramotnosti. Další obsáhlejší úprava je plánována v roce 2016. (MŠMT, 2013b)

Pojem finanční gramotnost není přímo řešen v Rámcovém vzdělávacím programu základního vzdělávání, dokument ale s ním úzce souvisí a zajišťuje jeho rozvoj. Jak jsme již zmiňovali, také můžeme nalézat spojitost s aplikačními úlohami ve vzdělávacím oboru *Matematika a její aplikace*. Souvislost s finanční gramotností je možné sledovat především v osvojování pasáží, které se týkají praktického života, zodpovědnosti za svá rozhodnutí či dovedností k provedení podnikatelského záměru. Zásadní a klíčová kompetence je **kompetence k řešení problémů**. (Faltýn, Nemčíková, Zelendová, 2010, s. 48)

Průřezová témata

„Jsou důležitým formativním prvkem základního vzdělávání, vytvářejí příležitosti pro individuální uplatnění žáků i pro jejich vzájemnou spolupráci a pomáhají rozvíjet osobnost žáka především v oblasti *postojů a hodnot*. Podmínkou účinnosti průřezových témat je jejich propojenost se vzdělávacím obsahem konkrétních vyučovacích předmětů a s obsahem dalších činností žáků realizovaných ve škole i mimo školu.“ Jsou povinnou složkou základního vzdělávání. (MŠMT, 2013a, s. 107)

Oblast **Osobnostní a sociální výchova** má především každodenní využití v běžném životě. Finanční gramotnost se může rozvíjet pomocí komunikace, sebepoznání, zdravého sebepojetí, seberegulací a psychickým zdravím. Úzce souvisí s oblastí *Člověk a společnost*,

Výchova k občanství a s jejími částmi. Osobnostní a sociální výchova se snaží o propojení **praktických dovedností** s uvedenými tématy. Oblast je rozdělena do tří částí *osobnostní, sociální a mravní rozvoj*. Oblast **Výchova demokratického občana** v konkrétní rovině rozvíjí kritické myšlení a vědomí svých práv. Úzce se pojí s oblastí *Člověk a společnost*. Všechny témata jsou vhodné zařazovat ve formě vhodných her, cvičení, modelových situací a diskusí. (MŠMT, 2013a, s. 108-111)

Konkrétní vzdělávací oblasti

Oblast **Člověk a jeho svět** se zaměřuje především na vlastnictví – používání peněz v běžných situacích (Faltýn, Nemčíková, Zelendová, 2010, s. 48). V tematickém okruhu *Lidé kolem nás* učí žáky brát za své vhodné chování a jednání s lidmi, seznamují se se základními právy a povinnostmi, *se světem financí* a dalších souvisejících témat. Celý tematický okruh je zaměřen k formování budoucího občana demokratického státu. Jedná se především o 1. stupeň ZŠ. „Očekávané výstupy – 2. období - orientuje se v základních formách vlastnictví; používá peníze v běžných situacích, odhadne a zkontroluje cenu nákupu a vrácené peníze, zná problematiku výdajů a příjmů; vysvětlí, proč spořit; kdy si půjčovat a jak vracet dluhy.“ (MŠMT, 2013a, s. 38)

Vzdělávací oblast **Člověk a společnost** je směřována k žákům 2. stupně ZŠ, do kterého spadá obor *Člověk, stát a hospodářství*, kdy očekávané výstupy jsou, že žáci umí sestavit jednoduchý rozpočet domácnosti, uvedou hlavní příjmy a výdaje. Umí žák poznat příjmy a výdaje jednorázové a pravidelné. Rozumí principu vyrovnaného, schodkového či přebytkového rozpočtu. Pomocí příkladu umí demonstrovat využití bezhotovostního a hotovostního placení, uvede příklady **použití debetní a kreditní karty**, vysvětlí jejich omezení, vysvětlí význam **úroků**, zná nejčastější druhy pojištění. Porovná nejobvyklejší způsoby nakládání s volnými prostředky a způsoby krytí deficitu. Rozumí fungování trhu, tvorbu ceny, zisku a **DPH**, vlivu inflace na hodnotu peněz. Umí uvést příklady dávek a příspěvků ze státního rozpočtu, které získávají občané. Učivo je definováno jako vlastnictví, peníze, hospodaření, banky a jejich služby, obchod a principy tržního hospodářství. (MŠMT, 2013a, s. 52)

Oblast **Člověk a svět práce** – provoz a údržba domácnosti určuje dovednosti žáka 2. stupně v provádění jednoduchých platebních operací a domácího účetnictví. (MŠMT, 2013a, s. 90)

Finanční vzdělávání má bezesporu interdisciplinární povahu. Například i v oblasti průřezového tématu Mediální výchovy nalezneme spojitost v tom, že je důležité porozumět informacím při uplatňování práv spotřebitele. (Faltýn, Nemčíková, Zelendová, 2010, s. 49) Také je vhodné zmínit, že oblast **Člověk, stát a právo** učí žáka přiměřeně uplatňovat práva, včetně **práv spotřebitele** (MŠMT, 2013a, s. 53).

Implementace chce vytvořit dojem, že koresponduje plně s definicí finanční gramotnosti a především standardy finanční gramotnosti pro 2. stupeň ZŠ a cíly finanční gramotnosti. Teprve nově je zařazena blíž problematika finanční gramotnosti do Rámcového vzdělávacího programu, ale nutnost ovládat v praktickém životě finanční oblast je více než akutní a i přes tuto nutnost se jeví řešení finanční gramotnosti v Rámcovém vzdělávacím programu jako neucelené. Také odborníci a média se, na rozdíl od vyjadřování k mezinárodním průzkumům úrovně vzdělání žáků, moc nepouští do hodnocení nové podoby RVP.

2.2 Vyučovací metody vhodné pro finanční vzdělávání

Existuje nesčetné množství výukových metod (inscenační hry, didaktické hry apod.) a forem vhodné pro finanční vzdělávání. Záměrem této kapitoly je ukázat směr a druhy vyučovacích metod a forem a nabídnout podnět pro tvořivé a praktickému vyučování, které k finančnímu vzdělávání by neodmyslitelně mělo patřit.

Vyučovací metoda je v didaktice pojata jako „způsob záměrného uspořádání činností učitele i žáků, které směřují ke stanoveným cílům“. (Skalková, 2007, s. 181)

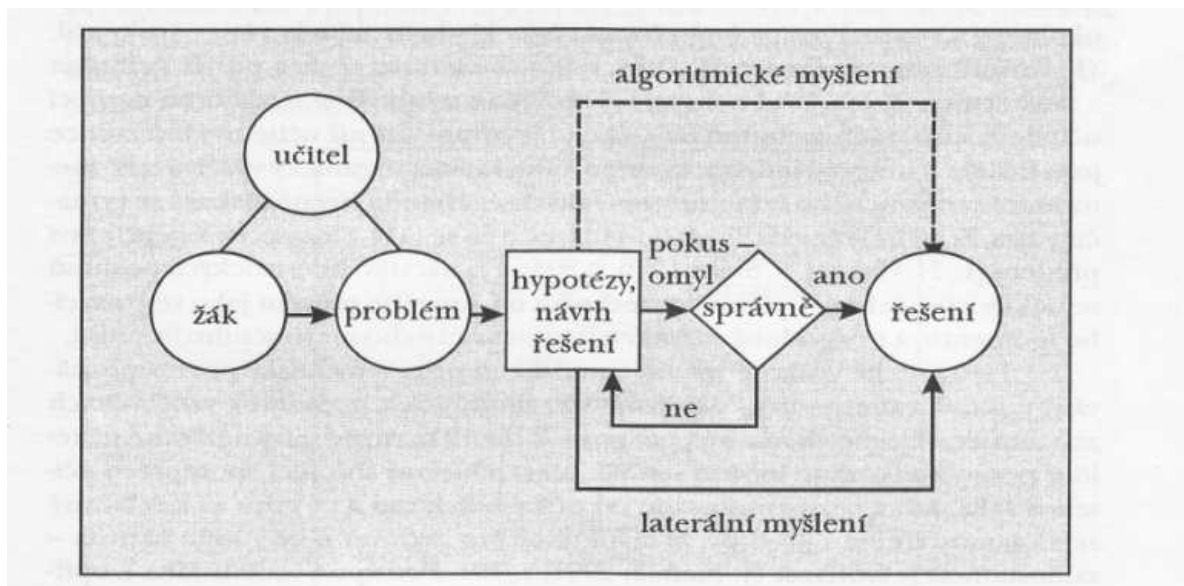
Aktivizující výukové metody

Aktivizující metody jsou „postupy, které vedou výuku tak, aby se výchovně-vzdělávacích cílů dosahovalo hlavně na základě *vlastní učební práce žáků*, přičemž důraz klade na myšlení a řešení problémů.“ (Jankovcová, Průcha, Koudela, 1988 cit. dle Maňák, Švec, 2009, s. 105) Aktivní výuka pracuje s angažovaností žáků ve výuce, bezprostředně se zapojují žáci do výukových aktivit. Velký přínos nastává v oblasti rozvoji osobnosti žáka, zodpovědnosti a tvořivosti. (Maňák, Švec, 2003, s. 105, 106)

Heuristika (z řec. Heuréka = objevil jsem, našel jsem) „je věda zkoumající tvůrčí myšlení, také heuristická činnost, tj. způsob řešení problémů“. Jedná se o moderní termín, ale vždy tu byl požadavek, aby žák porozuměl jevům kolem sebe. Metody heuristiky získávají čím dál více prostoru ve výuce, učitel žákům nesděluje přímo poznatky, ale

zejména na začátku jim pomáhá, radí a jejich „objevování“ řídí a usměrňuje. (Maňák, Švec, 2003, s. 113, 114)

Obrázek 3 Metoda objevování

Zdroj: Maňák, Švec, 2003, s. 113

Podněcování tvořivého myšlení - vyhledávání, shromažďování, třídění, kladení otázek a tvorba hypotéz. Konkrétně je nejvíce zpracovaná **metoda řešení problémů**. (Maňák, Švec, 2003, s. 113, 114) Také úzce s heuristikou souvisí metody dialogické, které vyvolávají přímé interakce mezi vyučujícím a žáky nebo žáky navzájem, předpoklad je vzájemná komunikace; zajímavé téma a vedení rozhovoru k novým poznatkům. (Skalková, 2007, s. 190)

„**Situační metody** se vztahují na širší zázemí problému, na reálné případy ze života, které představují specifické, obtížné jevy vyvolávající potřebu vypořádat se s nimi, vyžadují angažované úsilí a rozhodování“. (Maňák, Švec, 2003, s. 119)

„**Situační metody** umožňují žákům získávat dovednosti, analyzovat a řešit problémy, které představují životní situace.“ (Skalková, 2007, s. 200) Podstata metody je **řešení problémového případu**, který odráží realitu. Z pedagogického hlediska se rozumí případ za metodicky zpracovaný materiál, který odráží reálnou problémovou situaci a jeho řešení není jednoznačné. Předpokládá se, že žáci ovládají základní vědomosti a dovednosti problematiky. **Metoda rozboru situace** (také harvardská metoda), její hlavní princip je v pečlivém prostudování materiálů, kdy se ve skupinkách diskutuje, a hledají se optimální

řešení situace při vedení učitele. Hlavní výhodou je překonání pasivity žáků a rozvíjení sociálních a komunikačních dovedností. Musíme pečlivě zvážit vhodnost případu. (Maňák, Švec, 2003, s. 119 - 121) Situace můžeme používat z různých oblastí života člověka, například s prodavačkou při nákupu. (Skalková, 2007, s. 200)

Při zvolení aktivizujících metod při výuce je nezbytná **kooperace žáků**, „**kooperace** jako nápomoc je založena na asistenci jedné osoby druhé, důraz je kladen na spojení mezi jedinci, na přitažlivosti cíle pro všechny účastníky a na spolupodílnictví v práci při dosahování cíle.“ (Kasíková, 2010, s. 30)

Škola by se měla více zaměřovat na tvůrčí myšlení a reálné situace než na hromadění informací, na druhou stranu je potřeba říci, že dané metody nelze z časového hlediska využívat stále, jedná se o velmi účinný nástroj s kombinací tradičních metod výuky. Také můžeme narážet na limity i u samotných žáků, konkrétně například jejich návyky, které si přinášejí z domova či genderové stereotypy.

2.3 Standardy finanční gramotnosti a kompetence žáka 2. stupně základní školy

Standardy popisují dle Dvořákové a Smrčky (2011, s. 32) „**konkrétní znalosti a dovednosti, kterých by mělo být v příslušné cílové skupině dosaženo.**“ Můžeme konstatovat, že standardy finanční gramotnosti jsou cíleny především na dvě oblasti:

- a) samotné vzdělávání
- b) měření úrovně finanční gramotnosti, kdy je možné porovnat úroveň v daných kategoriích

Uvedeme si standardy finanční gramotnosti pro žáky 2. stupně základní školy, kterými se především zabýváme. Standardy finanční gramotnosti pro žáky 2. stupně se dělí na tři základní odvětví a to **peníze, hospodaření domácnosti a finanční produkty.**

V okruhu **Peníze** se náplň výuky skládá z problematiky nakládání s penězi, tvorba ceny a inflace. Žák poté získá kompetence, kdy dokáže na příkladech určit vhodné využití různých nástrojů hotovostních a bezhotovostních plateb, je schopen na příkladu ukázat tvorbu ceny jako součet nákladů, zisku a DPH a také objasní vlivy na nabídku a poptávku, od kterých se odvíjí cena tedy inflace a hodnota peněz.

Okruh **Hospodaření domácnosti** učí žáky tvořit rozpočet domácnosti a základní práva spotřebitelů. Poté žáci úspěšně sestaví jednoduchý rozpočet domácnosti, uvedou hlavní příjmy a výdaje domácnosti, rozliší pravidelné a jednorázové příjmy a výdaje, budou znát princip vyrovnaného, schodkového a přebytkového rozpočtu. Žáci vědí, jaké mají práva spotřebitelé a jak se bránit v případě porušení práv spotřebitele.

A v neposlední řadě okruh **Finančních produktů**, žáci se dozví o službách bank, a to jaké nabízí produkty finanční trh, co obnáší pojištění a úročení. Poté žáci jsou schopni uvést praktický příklad použití debetní a platební karty, vysvětlí jejich omezení. Ví, co mohou v budoucnu dělat se svými volnými prostředky (spotřeba, úspory, investice). Umí použít znalosti a tím zhodnotit kriticky vše kolem úvěru, splátkového obchodu a s tím spojené úroky či druhy pojištění (např. neschopnost splácet). (Ministerstvo financí, Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy, 2007, s. 12 - 14)

Standardy finanční gramotnosti pro 2. stupeň základní školy jsou ucelenější než implementace finanční gramotnosti do Rámcového vzdělávacího programu, ale stále více by se měly snažit přiblížit realitě a spotřebiteli, zvyšovat jeho reálné možnosti, sebevzdělávání a například zajištění konkurenceschopnosti českých občanů.

Je potřeba vytvořit dostatek didaktických pomůcek a správně je používat dle Dlouhodobého záměru vzdělávání v ČR s akcentem na finanční gramotnost k podpoře klíčových kompetencí a funkční gramotnosti žáků. (MŠMT, 2011, s. 4)

Dle Střelce (2004, s. 19) „obstojí člověk, který bude přístupný změnám, aktivně uplatňovat nové myšlenky, bude překonávat obtíže a adekvátně se rozhodovat, bude umět pochybovat, kriticky přijímat, myslet v souvislostech. Bude mít vlastnosti jako tvořivost, pružnost a samostatnost. Bude umět pracovat s informacemi, komunikovat, spolupracovat a přitom si zachová svoji občanskou a kulturní identitu. Bude mít zdravé sebevědomí.“

Kompetence lze obecně chápat, jako určitou pravomoc, schopnost vykonávat určitou funkci. (Veteška, Tureckiová, 2008, s. 43 cit. dle Palán, 2002)

„**Klíčové kompetence** představují souhrn vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot důležitých pro osobní rozvoj a uplatnění každého člena společnosti. V etapě základního vzdělávání jsou za klíčové považovány: kompetence k učení; kompetence k řešení problémů; kompetence komunikativní; kompetence sociální a personální; kompetence občanské; kompetence pracovní.“ (MŠMT, 2013a, s. 11)

Pojem kompetence je mezinárodní. Je patrný rozdíl mezi obecně vžitým pojmem kompetence a klíčovými kompetencemi ve vzdělávání, obecně pojem kompetence se pojí často s určitou funkcí, klíčová kompetence rozvíjí přímo nás, ovlivňují stále naše chování.

U těchto tří okruhů standardů finanční gramotnosti začala implementace do RVP na středních školách v r. 2007, implementace do RVP pro základní školy probíhala v letech 2011- 2013. (Dvořáková, Smrčka, et al., 2011, s. 33)

Implementace je k prostudování v kapitole 2.2 Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, kde je uvedena aktuální spojitost finančního vzdělávání a odrážející se kompetence získané na základě Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání. Kompetence jsou alfou a omegou celého tématu a můžeme nalézt s nimi spojitost kdekoliv. Sociální pedagog musí aktivně vytvářet a podporovat příslušné kompetence především v průřezových tématech pomocí metod nepřímého pedagogického ovlivňování, neboli funkcionálnímu působení, využívat vlivu prostředí a pedagogizovat tím prostředí.

3 HOSPODAŘENÍ DOMÁCNOSTI

Pod hospodaření domácnosti spadá i hospodaření jednotlivce, běžně se setkáme s pojmem **spotřebitel**, tento pojem je vymezen i v zákoně č. 634/1992 Sb. o ochraně spotřebitele, kdy „spotřebitelem je fyzická osoba, která nejedná v rámci své podnikatelské činnosti nebo v rámci samotného výkonu svého povolání“. (Česko, 1992, § 2) Jinými slovy by se dalo říct, že spotřebitel jedná pro své osobní účely, definice vystihuje postavení spotřebitele na obchodním trhu či finančním trhu.

Kapesné dětí je vhodné přirovnání v ohledu o jakou cílovou skupinu se zaměřujeme. Když dítě dostane od rodičů například 1 000 Kč za měsíc, těžko si může pořídit věc, která stojí více. Na tohle základní prosté pravidlo často zapomínají běžní spotřebitelé. Další přípodobnění s kapesným můžeme použít na to, kdy jsme si na něco jako děti šetřili. Proti nečekanému nevyplacení příjmu je nutné mít **rezervy**, peníze, které jsou okamžitě přístupné. Rezervy se nejčastěji vytváří kvůli tzv. nečekaným výdajům. (Dvořáková, Smrčka, et al., 2011, s. 162, 164) S vytvářením rezerv mají v současné době Češi velké „rezervy“, finanční instituce odhadují, že pouze polovina lidí by přežila ze svých rezerv déle než tři měsíce, jsou to jen odhady, které se objevují, ale jsou to zarážející odhady, které odkrývají reálné hrozby nestability domácností.

Ovlivňuje naše hospodaření mnoho faktorů, zasahují nás faktory, kterými jsme se zabývali, jako stát se svými strategickými záměry, doporučeními, opatřeními, vzdělávání ve škole a i faktory kterými se nezabýváme v této práci (výchova, rodina apod.), ale také se můžeme zmínit, o tom jak naše vlastní možnosti a předpoklady zasahují do počínání si jako spotřebitele, jako je například inteligence či pohlaví.

„**Inteligence** je schopnost člověka názorně nebo abstraktně myslet v řečových, numerických a časově prostorných vztazích a najít řešení problémů. Vysoká úroveň konkrétní a abstraktní inteligence nemusí vždy korespondovat s vysokou úrovní sociální inteligence a racionalitou lidského chování. Inteligence je jedním z mnoha předpokladů finanční gramotnosti.“ (Nováková, Sobotka, 2011, s. 25, 26)

Role a stereotypy obou pohlaví stále přetrvávají v nerovném přístupu žen a mužů při sladění pracovního a rodinného života, nejčastěji v pracovních úkonech v domácnosti (MPSV, 2004, s. 4). Už v rodině či škole se stále projevující tradiční role chlapců a dívek, kdy jsou jim přisuzovány určité činnosti nezávisle na jedinci.

Všichni nezáměrně se neustále porovnáváme, porovnáváme výdaje ostatních lidí, a tím se společensky zařazujeme do určitých společenských skupin. Přemýšlení o hospodaření domácnosti a osobních financí tato skutečnost velmi ovlivňuje. (Dvořáková, Smrčka, et al., 2011, s. 186)

3.1 Spotřebitelské chování

Spotřebitelské chování a ochrana se řeší i na mezinárodní úrovni. Expertní komise Evropské unie měla za cíl do roku 2013 dosáhnout efektivnějšího vnitřního trhu. Spotřebitelé v celé Evropské unii se můžou spolehnout na vysokou kvalitu výrobků, obchodníků a technologií. Evropská unie garantuje vysokou úroveň ochrany spotřebitelských trhů. Základní služby musí být finančně dostupné pro všechny. Malé a střední podniky mohou jednoduše prodávat v celé Evropské unii.² (Commission of the european communities, 2007, p. 6) Samozřejmě za předpokladu dodržení všech opatření a pravidel. Naplnění cíle Evropské unie se jeví jako stálé ve vývoji. Jak se tohoto cíle podařilo dosáhnout Evropské unii, můžeme zhodnotit každý dle svých zkušeností a možností. Lidé, kteří často cestují, určitě pociťují různou úroveň ochrany spotřebitele a obchodních trhů, i přesto že státy jsou členy Evropské unie.

Nalezneme mnoho důvodů, proč lidé nepřizpůsobí své výdaje příjmům, důvodů je mnoho, jedním z nich je **spotřebitelská neopatrnost** neboli neschopnost dosáhnout stavu společenské umírněnosti.

Nejčastější důvody spotřebitelské neopatrnosti:

- a) s růstem životní úrovně ve vyspělých zemích roste také zadluženost lidí
- b) spotřeba se stala společensky uznávaným měřítkem
- c) schopnost spotřebovat dělí lidi na třídy (Dvořáková, Smrčka, et al., 2011, s. 188)

---

² The Commission's aim is to achieve in this way by 2013 a more integrated and more effective internal market, in particular the retail dimension. Consumers will have unequally high level of confidence in products, traders, technologies and selling methods in retail markets through out the EU based on unequally high level of protection. Consumer markets will be competitive, open, transparent and fair. Products and services will be safe. Consumers will have access to Essentials services at accord able prices. Traders, but especially SMEs, will be able to market and sell simply to consumers through out the EU.

Je důležité si při běžných platbách a koupi důsledně rozlišovat, co je či není nutné a že existují opravdu různé druhy výdajů. Důležité je i poukázat na to, že více nebezpečný je nákup „osobní“ (nákup televize v elektru) než „nepřímý“ (odebírání elektřiny, či nákup přes internet) nákup, protože lehce můžeme více přeplatit či se nechat zlákat na něco „lepšího“ nebo věrnostních výhod při „osobním“ nákupu než „nepřímého“ nákupu, když trh s elektřinou a plynem se také mění a nastává konkurenční boj.

Můžeme naleznout mnoho způsobů, jak nacházet šetrně se svými finančními prostředky. Je třeba svědomitě kontrolovat a omezit veškeré výdaje a reálně si uvědomit, že je nepotřebujeme. Dokázat ovládat své „spotřebitelské pudy“, rozhodnutí. Říct si, tohle mě vyloženě láká, jedná se o reklamu. Umět rozlišit důležitost svých plateb, jejich preference a zvážit své možnosti v čase. Nejlépe vést si finanční deník. (Dvořáková, Smrčka, et al., 2011, s. 204)

Ministerstvo průmyslu ovlivňuje spotřebitelské chování skrz spotřebitelské sdružení, také finanční podporou obstarává poradenské činnosti spotřebitelských organizací. (Ministerstvo financí, 2010, s. 19 - 20)

Správné spotřebitelské chování dle Ministerstva financí (2010, s. 2) je, **pokud spotřebitel adekvátně pracuje s informacemi na finančním trhu k zajištění svých potřeb a potřeb své rodiny s ohledem na měnící se životní situace.**

Mimosoudní řešení spotřebitelských sporů

Čím dál více je oblíbenou formou mimosoudního řešení spotřebitelských sporů **mediace**. Dané řešení spotřebitelského sporu mimosoudní cestou je finančně i časově méně náročné než soudní řízení. Zakládá se na třech pilířích: kvalifikovaná rada, **mediace** a rozhodčí řízení. V 90 % řeší reklamace vad výrobků a požadavku odstoupení od smlouvy. (Odbor 05300, 2010)

3.2 Práva spotřebitelů

Drobní klienti, kterými se rozumí občané, jsou státem chráněni již několik tisíciletí, prvky nalezneme už v římském právu při prodeji a následně velký rozmach nastal ve 20. století při rozšiřování finančních služeb. Vycházíme s předpokladem, že existuje „neviditelná ruka trhu“. (Dvořáková, Smrčka, et al., 2011, s. 38)

Podnikatel je povinen veškerá informace sdělit jasně a srozumitelně v jazyce, v kterém je uzavírána smlouva. (Česko, 2012, § 1811) Z praktického hlediska by se mělo myslet

při tvoření smluv, komu budou především určeny, tudíž se vyvarovat mnoha odborným slovům, popřípadě je vysvětlit. Také je velmi přínosné, že česká legislativa kromě těchto obecných tvrzení také už obsahuje konkrétní tvrzení, jakým písem musí být smluvní podmínky.

Odstoupení od smlouvy

Pokud má spotřebitel právo na odstoupení od smlouvy dle Občanského zákoníku § 1818, není povinen uvádět, z jakého důvodu odstupuje od smlouvy. Pro náležité odstoupení od smlouvy pouze stačí, aby bylo ve stanovené lhůtě odesláno oznámení, že spotřebitel odstupuje od smlouvy. Informace o odstoupení nalezne spotřebitel v informacích ohledně smlouvy, které musí být uvedeny (informační povinnost), standardní doba je 14 dnů. Nový Občanský zákoník také určuje, jak by mělo písmo informací smlouvy vypadat. Při uzavírání smluv distančním způsobem má vždy spotřebitel právo odstoupit od smlouvy ve lhůtě čtrnácti dnů. Lhůta běží v případě dne převzetí zboží či části zboží. Pokud člověk nebyl seznámen s odstoupením dle informační povinnosti, může odstoupit od smlouvy do 1 roku a 14 dnů. (Česko, 2012, § 1829)

Spotřebitel má právo odstoupit od smlouvy, ve které uzavírá spotřebitelský úvěr, vypovědět smlouvu bez uvedení důvodů ve lhůtě 14 dnů ode dne uzavření smlouvy, popřípadě uhradit do té doby vzniklé náklady. (Česko, 2010, § 11)

Povinnost prodávajícího je podat řádné informace spotřebiteli o vlastnostech prodávajícího výrobku, služeb. Také seznámit zákazníka se správnou manipulací s výrobkem, údržbou. Pokud je to možné, ukázat užívání výrobku a zajistit všechny informace v příloženém návodu, který je srozumitelný. (Česko, 1992, § 9)

Spotřebitel je v nevýhodné pozici vůči poskytovatelům, kteří mají úplné informace, vzniká tzv. informační asymetrie, při které dochází k negativním sociálním jevům u spotřebitelů, z důvodu snížené schopnosti zpracovat a vyhodnocovat informace a schopnost prosazovat své zájmy na trhu. Stát se snaží zajistit efektivní fungování trhu a v určitém rozsahu spotřebitele chránit. Ochrana spotřebitele je jedním z cílů regulace finančního trhu. Hlavní důvody proč chránit spotřebitele jsou selhání trhu, otázky distributivní spravedlnosti, paternalismu a společenských hodnot. (Ministerstvo financí, 2007 b, s. 6, 7) Tyto základní opatření státu ovlivňují každodenní obchodování a každý spotřebitel by měl bezpodmínečně znát své základní práva, jako zná své povinnosti. Informovaný zákazník je prioritou státu v každém věku. Pokud by to tak opravdu bylo, přešlo by se větším

problémům. Česká legislativa určitě má své mezery, ale jak uvádíme základní lhůty pro odvolání apod., mají dobré základní vymezení.

Záruka na spotřební zboží

Na spotřební zboží se vztahuje záruční doba 24 měsíců dle nového Občanského zákoníku (§ 620, odst. 1), kupující je oprávněn se dožadovat uplatnění záruky u vady, která se vyskytne u zboží v době 24 měsíců od převzetí. (Ministerstvo spravedlnosti ČR, 2013)

Ústředním orgánem pro ochranu spotřebitele na finančním trhu je Ministerstvo financí, které vydává zákony a vyhlášky a různé dokumenty. Orgánem dohledu nad finančním trhem je Česká národní banka a Česká obchodní inspekce. Různé asociace zajišťují kodexy etického jednání. Sdružení, které podávají návrh na zahájení řízení u soudu, jsou například Sdružení obrany spotřebitelů. (Dvořáková, Smrčka, et al., 2011, s. 270, 271)

Zcela obecným cílem ochrany spotřebitele na finančním trhu dle Ministerstva financí: „je dosažení stavu, kdy spotřebitel činí na finančním trhu odpovědné a adekvátní rozhodnutí ve vztahu k jeho aktuální situaci a má možnost efektivně prosazovat a chránit své zájmy a práva“. (Ministerstvo financí, 2007 b, s. 10)

Pilíře ochrany spotřebitele na finančním trhu

a) informace o finančních produktech, dostupnost nezávislých poskytovatelů informací

b) schopnost s informacemi pracovat, adekvátní úroveň finanční gramotnosti

c) možnost spotřebitele prosazovat a chránit své zájmy a práva, existuje jednotná legislativa, transparentní mechanismy řešení sporů a zájmů spotřebitele (Ministerstvo financí, 2007 b, s. 10, 11)

Z dokumentu o rámcové politice Ministerstva financí o ochraně spotřebitele na finančním trhu vyplývá, že obecný cíl zatím není naplněn a hledají se efektivní nástroje. Mnozí prodejci se snaží obcházet své povinnosti vůči spotřebitelům. Pokud se podíváme na prameny všech opatření ohledně práv spotřebitele, nacházejí se v několika zákonech. Etická doporučení pro prodejce v několika dokumentech různých ministerstev. Trvá dlouho, pokud člověk chce informace vyhledat přímo ze zákonů a poté se může stát, že lidé sahají po nerelevantních zdrojích.

3.3 Finanční ukazatele a produkty

Součástí finanční gramotnosti - hospodaření spotřebitele jsou finanční ukazatele a produkty, které přímo či nepřímo ovlivňují jednání spotřebitele. Také se přímo váží k prodeji spotřebního zboží. Dané finanční produkty musí aktivně zákazník znát a vyznat se v nabídce trhu. Poněkud mnoha lidem je tato problematika nejasná.

Obecně platí, že „spotřebitel má slabší postavení“, finanční instituce jsou vždy ve výhodě, tahle asymetrie se projevuje v několika rovinách:

a) primární informační asymetrie je způsobená různými přístupy k informacím, stát nejčastěji určí opatření a to v podobě informační povinnosti vůči klientovi

b) asymetrie finanční gramotnosti, diametrálně rozdílné schopnosti se orientovat v problematice

c) asymetrie v ekonomické síle, založeno na rozdílné schopnosti prosazovat a chránit své spotřebitelské práva (Dvořáková, Smrčka, et al., 2011, s. 38, 39)

Platební karty

Existuje mnoho druhů platebních karet, jako jsou **debetní karty**, **kreditní karty**, nákupní úvěrové karty, předplatní karty aj. (Škvára, 2011, s. 58) „**Platební karty** vznikly v USA, jsou prostředek k získání, udržení a identifikace významného klienta, karta byla nosičem podpisového vzoru.“ (Brázdilová, 2010, s. 37)

Kreditní karta slouží k nakupování a služeb (v obchodech, v restauracích aj.) do výše přiděleného úvěrového limitu určeného bankou. (Nováková, Sobotka, 2011, s. 158) „Splácení bývá prováděno zpravidla jednou měsíčně v rámci předem sjednaného časového období. Může sloužit jak k okamžitému překlenutí dočasného nedostatku hotovosti, tak nahradit střednědobou půjčku, splácenou pravidelnými splátkami.“ (Škvára, 2011, s. 58) Kreditní karta nabízí také bezúročné období, pokud splatíme do bankou stanoveného dne splatnosti, neplatíme žádný úrok, zpravidla se jedná až o 45 dní. Banka už počítá s tím, že zákazník zapomene na den splatnosti nebo nemá daný obnos volně k dispozici. Nevztahuje se to na výběr z bankomatu, ten je vždy zpoplatněn. (Nováková, Sobotka, 2011, s. 158, 160) Kreditní karty jsou fenoménem dnešní doby. Dříve čeští obyvatelé znali pouze debetní kartu od účtu, poté velmi rychle přišly kreditní karty na český trh a lidé do dneška neovládají náležitosti kreditní karty. Často ji pletou s kartou od běžného účtu, neznají všechny výhody a nevýhody kreditní karty a také si nechtějí uvědomit, že kreditní karta

si zahrává velmi s psychologickým aspektem. Je vhodná především pro lidi, kteří mají velký finanční obnos na účtu a používají kreditní kartu pro ně k bezpečnějším nákupům a pro lidi, kteří chtějí překlenout krátké období, kdy nenadále potřebují finanční obnos a poté zodpovědně nejlépe v bezúročném období zaplatí peníze zpět.

„**Debetní karty** jsou karty k osobnímu účtu, k nákupu zboží a služeb, výběru z bankomatu. Klientův účet je zatížen ihned (Brázdilová, 2010, s. 38).“

Ekonomické ukazatele důležité pro spotřebitelskou gramotnost

Makroekonomických ukazatelů v České republice je několik, nám postačí se seznámit s ukazatelem DPH a pojmem inflace, které se bezprostředně týkají okruhu zájmu této bakalářské práce.

Daně z přidané hodnoty je jeden z nejdůležitějších příjmů státu. Platíme je každý při nákupu většiny zboží a služeb. Princip spočívá v tom, že dodavatel, pokud je registrován jako plátce, musí odvést z obchodu část hodnoty, pokud je tento obchod předmětem daně. (Nováková, Sobotka, 2011, s. 15) Aktuální sazba daně platná od 1. 1. 2013 a to ve výši základní sazby 21 % a snížené sazby daně ve výši 15 %. (Ministerstvo financí, 2013b)

Inflace vyjadřuje všeobecný nárůst cenové relace v čase. Statistické měření inflace vychází z čistých cenových změn pomocí indexů **spotřebitelských cen** (ceny vybraného koše reprezentativních výrobků a služeb). (Škvára, 2011, s. 76)

Spotřebitelské úvěry

Spotřebitelský úvěr je dle zákona č. 145/2010 Sb. (Česko, 2010) „odloženou platbou, půjčkou, úvěrem nebo jinou obdobnou finanční službu poskytované nebo přislíbené spotřebiteli věřitelem, nebo zprostředkovatelem“.

Spotřebitelské úvěry mohou být nabízeny bankovními i nebankovními institucemi, které slouží k různým potřebám klientů, avšak neslouží k podnikatelským účelům. Můžeme získat spotřebitelský úvěr velmi jednoduše, postačí nám věk nad 18 let, české občanství či trvalý pobyt na území ČR. Úroková sazba se aktuálně vypočítává v rozpětí 9 % - 18 % ročně. Vždy je nutné zhodnotit úvěr svědomitě se všemi důsledky. (Škvára, 2011, s. 40)

Úrok vyjadřuje cenu peněz, z pohledu dlužníka je to částka, kterou zaplatí (např. bance) za půjčené peníze (Škvára, 2011, s. 125).

Důležitým pojmem spolu s úvěrem je **RPSN**: „je roční procentní sazba nákladů, slouží pro srovnání úvěrů, zahrnuje v sobě nejen úrokovou sazbu úvěru, ale i ostatní náklady spojené s úvěrem (poplatky).“ (Brázdilová, 2010, s. 24)

Pojednáváme zde o spotřebitelských úvěrech, které úzce souvisí s nákupy a vybavováním domácnosti, lidé především shledávají výhodu, že hned po uzavření smlouvy fakticky mohou používat dané zboží. Většině spotřebitelů se zamlouvá kupovat hned, platit až později, často pro spotřebitele se nachází právě zde u spotřebitelských úvěrů největší past, jsou velmi jednoduše dostupné, nabízeny na každém roku, a proto jsou základní teoretické i praktické znalosti nezbytné pro zdravé návyky ve spotřebitelském využívání produktů, které nám slouží ke koupi nových věcí. Pokud se člověk dostane do dluhové pasti, v zoufalství pak často situaci řeší novou další půjčkou. Pokud se člověk dostane do situace, kdy nemůže platit, měl by co nejdříve kontaktovat banku, protože nekomunikovat s bankou, to je nejrychlejší cesta k exekutorovi. Vždy bychom měli svědomitě zvážit své možnosti placení, podmínky a nutnost spotřebitelského úvěru. Uváděné pojmy v této kapitole jsou mimo jiné informace ve výstupech rámcového vzdělávacího programu a vyskytují se přímo v dotazníkovém šetření této bakalářské práce.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 DESING VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

Desing výzkumného šetření obsahuje výzkum zaměřený na oblast finanční gramotnosti žáků 2. stupně základní školy. Přesně je zaměřen výzkum na oblast hospodaření domácnosti, kde spadá také hospodaření jednotlivce, čili spotřebitele. Můžeme si pomoci v zorientování v problematice, kdy finanční gramotnost se dělí peněžní, cenovou a rozpočtovou gramotnost. Zkoumaná oblast je problematika finanční gramotnosti na 2. stupni základní školy, výzkum je zacílen pouze na jednu část finanční gramotnosti, a to na spotřebitelské chování. Dotýkáme se všech oblastí finanční gramotnosti ve specifickém případě, který odráží chování žáků v běžném životě, především jako odraz finančního vzdělávání, jednoho z aspektů, které ovlivňují finanční gramotnost žáků. Žák je již nyní účastník nepsané smlouvy při prodeji a má své povinnosti a práva jako každý jiný zákazník. Žáci si vytváří určité spotřebitelské návyky a škola je také připravuje na hospodaření a využívání finančních produktů při nákupu do budoucnosti. Žáci ve výzkumu se účastní výuky finanční gramotnosti na 2. stupni základní školy. Samotnou oblast hospodaření domácnosti, její rozpočet a podobné věci, spatřujeme vhodné více zacílit na rodinu než žáka při dotazování. Hlavní výzkumná oblast je **úroveň spotřebitelského chování žáků 2. stupně základní školy**. Hlavní výzkumný problém definujeme následujícím způsobem: **Zvyšuje se úroveň finanční gramotnosti s věkem v dané oblasti, kdy se žáci účastní výuky finanční gramotnosti?** Jedná se o relační (vztahový) výzkumný problém.

Dosavadní empirické poznání

Úroveň dosavadního empirického poznání je na uspokojivé standardní úrovni. Proběhlo již několik výzkumů ohledně finanční gramotnosti, jak žáků, tak celé české populace. Nejdůležitější a nejznámější je **mezinárodní výzkum PISA** (Programme for International Student Assessment). Realizaci a interpretaci v České republice má na starosti Česká školní inspekce. Jedná se o jednu z aktivit významné organizace OECD. Výzkum se zaměřuje na zkoumání úrovně kompetencí patnáctiletých žáků, kteří ve většině států právě končí základní školu. Testování probíhá v tříletých cyklech v oblasti čtenářské, matematické a přírodovědné gramotnosti, přičemž pokaždé je na jednu část kladen větší důraz. V roce 2012 to byla matematická gramotnost žáků, rozšířena o další oblasti, které jsou klíčové pro běžný život (finanční gramotnost). Požadovaný zkoumaný vzorek v České republice byl 250 škol, 6 500 žáků ve formě testu a dotazníku. (Česká školní inspekce, 2013)

Od roku 2003, kdy je testována v České republice matematická gramotnost v rámci Pisa, došlo k rapidnímu poklesu dovedností českých žáků, v porovnání s rokem 2009 se v roce 2012 mírně zlepšila úroveň dovedností žáků, ale stále se nejedná o uspokojivé výsledky. Do výzkumu bylo v roce 2012 zapojeno 65 zemí. V oblasti finanční gramotnosti bude možné srovnání s dalšími 19 zeměmi. Zatím jsou známy jen obecné výsledky matematické gramotnosti. Celkové výsledky jsou následující, průměrný výsledek v roce 2003 byl vyšší (hodnota kolem 520), v roce 2009 byla průměrná hodnota kolem 490 (rapidně nižší), nyní v roce 2013 průměrný výsledek pohyboval na hodnotě 500. Výsledky finanční gramotnosti jsou plánovány k zveřejnění v červnu 2014. (Křečková, 2013, s. 7, 8) Další výzkum zaměřen na školní prostředí můžeme uvést test Fingr společnosti SCIO v roce 2010, kdy se zúčastnilo výzkumu 2 357 žáků, průměrná úspěšnost žáků základních škol byla 66,3 %. (Výzkumný ústav pedagogický, 2011, s. 67)

Významný výzkum celé české populace je **Finanční gramotnost v ČR**, kvantitativní výzkum, který probíhal květen až říjen 2010, byl realizován agenturou STEM/MARK, a. s., primární cíl byl zmapovat finanční gramotnost dospělé populace ČR na základě *objektivních znalostí* v oblasti financí. Zjistit, nakolik lidé dokážou tyto znalosti **využívat v běžné praxi**, cílová skupina byla česká populace nad 18 let. Použitá metoda byla dotazník a standardizovaný rozhovor. Zkoumané oblasti byly Domácí finance, Vytváření rezerv, Finanční produkty, Chování a zvyklosti ve světě financí, Znalosti ze světa financí, Smlouvy a stížnosti, jednalo se tedy o rozsáhlý výzkum. Výzkumu se účastnilo 1 005 respondentů. Například zdrcující zjištění bylo, že jen necelá třetina lidí ví, co znamená zkratka RPSN. Přesně rozepsat tuto zkratku dokáže necelá třetina z těch, kteří tvrdí, že vědí, co znamená. (STEM/MARK, 2010)

Nejprve se budeme zabývat metodologickými otázkami výzkumu. Vymezíme si cíl výzkumu, definování výběru výzkumných metod a techniky sběru dat. Objasníme si, o jaký výzkumný vzorek se jedná a popíšeme přípravu a realizaci výzkumu. Výzkum je v kvantitativním pojetí. Data jsou pečlivě analyzována a zpracována, včetně jejich interpretace, doporučení (diskuse) pro sociální pedagogy, sociální pracovníky, pedagogy na druhém stupni základní školy, spotřebitelská sdružení či státní a bankovní instituce.

Problematika je velmi aktuální z důvodu výsledků dosavadních výzkumů finanční gramotnosti, aktuální téma zvyšující se zadluženosti lidí, nového občanského zákoníku a implementace finanční gramotnosti do Rámcového vzdělávacího programu pro základní

vzdělávání od školního roku 2013/2014 a především velké pole působnosti se nachází pro sociálního pedagoga v primární prevenci v takto prakticky orientovaných tématech.

4.1 Cíle, metody výzkumu a stanovení hypotéz

Výzkumná otázka

Dle studia odborné literatury a okruhu zájmu jsme si definovali výzkumnou otázku následovně. **Jaká je úroveň spotřebitelského chování žáků 2. stupně základní školy?** Spotřebitelské chování jsme si definovali jako synonymum spotřebitelské gramotnosti. Již nyní narážejí na běžnou realitu samotní žáci, kdy hospodaří s určitým finančním obnosem, nakupují zboží v obchodě, vytváří si soubor znalostí, dovedností a postojů, které jsou rozmanité a z různých oblastí a v neposlední řadě je dále ovlivňují jako spotřebitele se všemi právy a povinnostmi. Při těchto skutečnostech bereme v potaz účast na výuce finanční gramotnosti v dané škole a tím zlepšování úrovně spotřebitelského chování.

Výzkumné cíle

Finanční gramotnost je nově závazná součást výuky na základní škole. Budeme provádět interpretaci dat v závislosti na zaměření výzkumu a jako předpoklad správného provedení výzkumu jsme si určili výzkumné cíle.

Hlavní výzkumný cíl jsme si definovali ve znění:

- **Zhodnotit úroveň spotřebitelského chování žáků 2. stupně, kdy se žáci účastní výuky finanční gramotnosti na 2. stupni základní školy.**

Navazující dílčí cíle jsou:

- Zjistit návyky žáků ve finančním hospodaření.
- Prozkoumat, zda žáci znají svá práva při nákupu spotřebitelského zboží.

Metody výzkumu

Výzkum je v *kvantitativním pojetí*. Důvod výběru kvantitativního šetření spatřujeme v tom, že provedené výzkumy ohledně dané problematiky z této perspektivy na státní i mezinárodní úrovni se také uskutečňují u co největšího počtu lidí a snaží se o co největší objektivitu a srovnání. V našem případě se snažíme podat výpověď o problematice v co nejlepším možném dostupném provedení.

Výzkumný soubor

Výzkumný soubor je výběrový soubor respondentů, který byl vybrán pomocí *záměrného kvótního výběru*. Výzkumný soubor jsou žáci 2. stupně základní školy. Výzkum byl proveden na 2. stupních základních škol Zlínského kraje od 6. třídy po 9. třídu. Rozsah dotazovaných byl zvolen, aby byl relevantní k úrovni bakalářské práce a odrážel realitu určité dané cílové skupiny, která má společné výstupní kompetence na základě standardů finanční gramotnosti a RVP. Předpoklad je, že by postoje, znalosti a dovednosti by měly být čím dál kvalitnější s vyšším věkem a školní třídou. Výzkumný soubor byl zvolen dle známosti prostředí daných škol v okolí a finančních možností, z metodologického hlediska se jedná o *dostupný soubor* neboli *výběr skupin* (např. výběr školních tříd). Sekundární třídění (nezávisle proměnné) je provedeno dle pohlaví, školní třídy či věku žáků.

Základní soubor: žáci 2. stupně základní školy

Výběrový soubor: žáci 2. stupně základní školy ve Zlínském kraji

Výzkumné hypotézy

„Žádný empirický důkaz nemůže hypotézu nikdy jednoznačně a definitivně dokázat. Je možné říci, že empirický výzkum v podstatě hypotézu nedokazuje, ale pouze **zdůvodňuje její přijatelnost**.“ Výzkumné hypotézy budeme následně *operacionalizovat*, takzvaně je se snažit změřit, zachytit, vyvodit. K tomu nám pomůžou statistické hypotézy.

H₁: Žáci s rostoucím věkem manipulují s větším měsíčním finančním obnosem.

H₂: Žáci posledního ročníku druhého stupně základní školy mají lepší návyky ve spotřebitelském chování než žáci nižších ročníků 2. stupně.

H₃: Žáci se s rostoucím věkem více orientují v pojmech vztahující se k spotřebitelským úvěrům.

H₄: Žáci mají s rostoucím věkem vyšší povědomí o tom, jaké mají práva při nakupování.

H₅: Dívky jsou častěji zapojeny do nákupů rodiny než chlapci.

H₆: Žáci posledního ročníku druhého stupně základní školy shledávají finanční vzdělávání přínosnější než žáci nižších ročníků 2. stupně základní školy.

4.2 Technika sběru dat

Při provádění výzkumu byla k sběru dat použita empirická metoda, konkrétně dotazníková metoda. Byla koncipována, aby vyhovovala daným respondentům. Dotazník je autorový, vypracovaný samostatně, pouze na základě studované literatury byla nalezena určitá inspirace v testech tištěných periodik či výzkumu PISA. Druhy položek v dotazníku byly zvoleny ve formě uzavřených (strukturovaných) položek a to jak dichotomických (odpověď ano, ne) tak polytomických (více odpovědí). Pokud se zaměříme na přesné znění možných odpovědí, v dotazníku se vyskytly výběrové či výčtové položky. Zjišťovali jsme v dotazníku jak faktické údaje (věk, školní třída, pohlaví), tak znalosti a postoje. Dotazníky jsme předali respondentům osobně v rámci výuky, kdy dotazníky byly vyplněny a vybrali jsme si dotazníky zpět. Návratnost činila 100 %.

Průběh výzkumu

Rozdělení fází výzkumu:

Příprava výzkumu: 4/2013 – 12/2013

Předvýzkum: 1/2014

Vlastní výzkum: 2-3/2014

Zpracování výsledků: 3-4/2014

V listopadu 2013 došlo k oslovení ředitelů škol Zlínského kraje, následně u několika z nich došlo k schválení a realizaci výzkumu díky kontaktů výzkumníka mezi učiteli. Jednalo se o školy, kde probíhá různými formami finanční vzdělávání v rámci výuky již několik let. Předvýzkum i samotný výzkum byl realizován formou osobního rozdáání a sběru dotazníků.

Předvýzkum

Předvýzkum byl realizován v nízkoprahovém zařízení pro děti a mládež ve Zlínském kraji, kde byli osloveni respondenti dané cílové skupiny (žáci 2. stupně základní školy). Respondenti byli následně dotazováni, zda všem otázkám rozuměli, zda jim přišlo něco hodně obtížné. Také předvýzkum byl důležitý z důvodu zjištění případných nepřesností a vidění funkčnosti dotazníku v terénu.

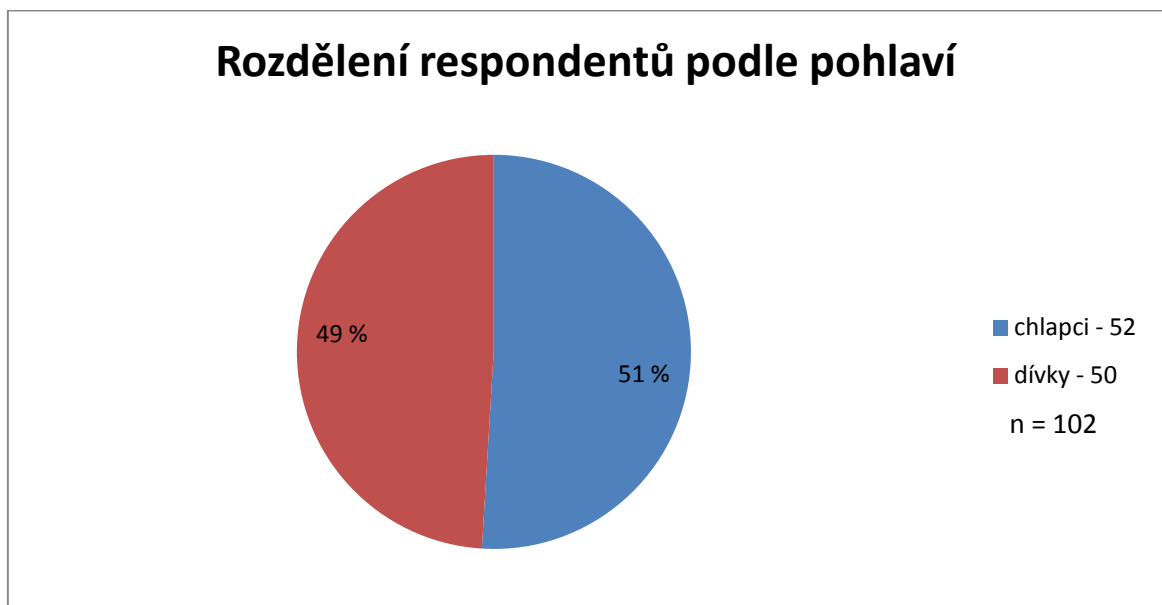
5 ANALÝZA DAT

Metoda analýzy dat

Data četností výskytu jsou zpracovány pomocí grafického zobrazení v podobě *výsečových diagramů, histogramu četností a polygonu četností a tabulek*. Jsou využity výpočty testy nezávislosti chí-kvadrát pro kontingenční a čtyřpolní tabulku pro statistické ověření dat. V analýze dat jsou uvedeny již výsledné hodnoty.

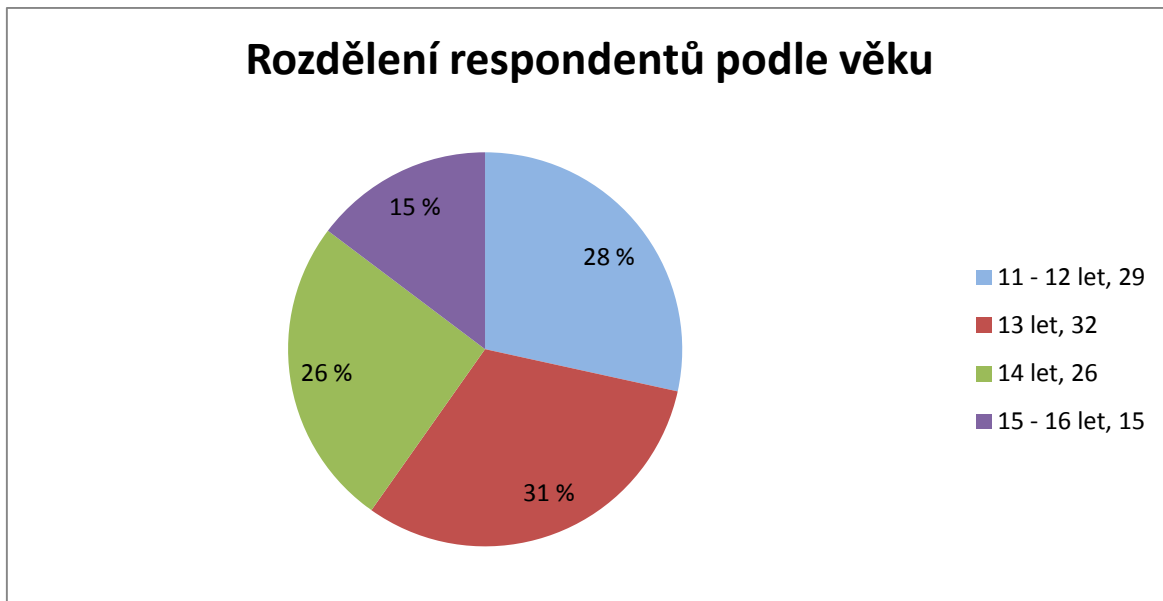
Analýza respektuje do určité míry položky v dotazníku, ale především zkoumané oblasti a s tím související zkoumané hypotézy. Každá analyzovaná hodnota je vysvětlena a okomentována pod grafem či tabulkou.

Identifikační údaje

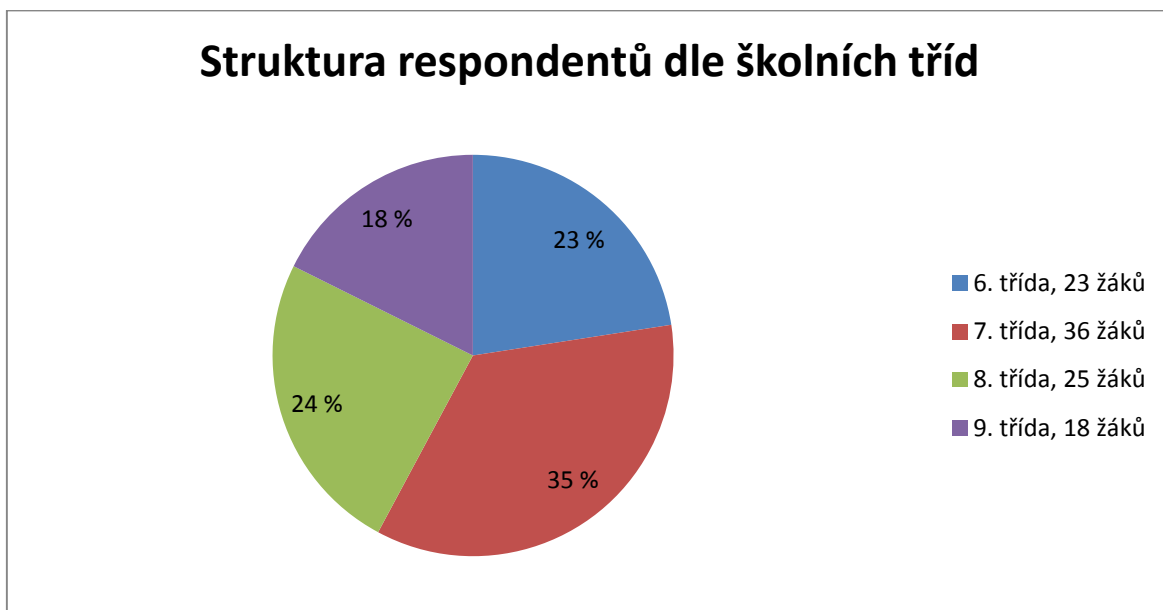
Graf 1 Rozdělení respondentů podle pohlaví

Graf 1 ukazuje rozdělení respondentů podle pohlaví. Chlapci tvořili 51 % respondentů (52 chlapců), 49 % respondentů byly dívky (50 dívek). Celkový počet respondentů byl 102.

Graf 2 Rozdělení respondentů podle věku

Graf 2 Rozdělení struktury respondentů ukazuje rozložení respondentů podle věku v cílové skupině žáků 2. stupně základní školy. Respondentů ve věku 11 let byl 1 a 16 let měli pouze 2 respondenti, tyto respondenti byli přiřazeni k nejbližší věkové kohortě. Celkově první skupina od 11 do 12 let tvoří 29 respondentů. 32 respondentů je věku 13 let, 26 respondentů je ve věku 14 let a poslední skupinu tvoří 15 žáků ve věku 15 a 16 let.

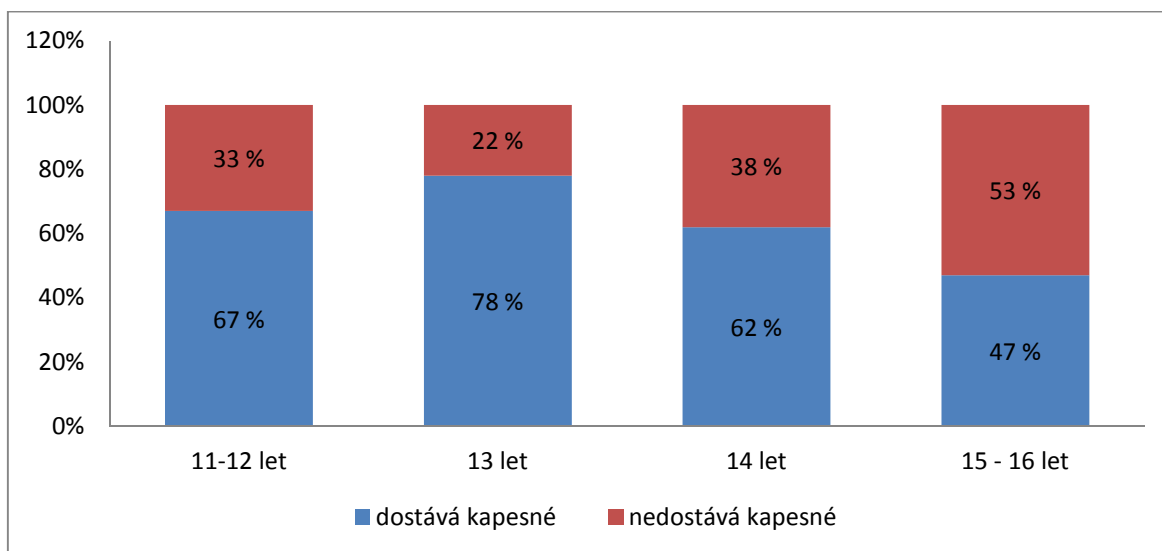

Graf 3 Struktura respondentů dle školních tříd

Graf 3 znázorňuje procentuální vyjádření počtu respondentů dle jednotlivých školních tříd, největší zastoupení 35 % má 7. třída s 36 respondenty. 6. třídu navštěvuje 23 žáků, 8. třídu 25 žáků. Nejméně respondentů navštěvuje 9. třídu 18 % žáků neboli 18 žáků.

5.1 Manipulace s finančním obnosem

Otázka č. 1: *Dostáváš kapesné k běžným malým denním nákupům vlastní potřeby?*

Graf 4 Manipulace s finančním obnosem dle věku

Graf 4 ukazuje podíl respondentů, kteří dostávají kapesné a kteří nikoliv. Největší rozdíly jsou v následujících kategoriích. V kategorii 13 let, kdy 78 % respondentů dostávají kapesné a naopak v kategorii 15 - 16 let nejméně dostává respondentů kapesné a to 47 %.

Výše finančního obnosu, s kterým měsíčně respondenti manipulují

Otázka č. 2: *Pokud dostáváš kapesné, kolik průměrně měsíčně dostáváš peněz?*

Na první pohled se zdá, že kapesné nebo jakékoliv manipulování s finančním obnosem je pouze záležitost rodiny, ale zda žák manipuluje s penězi nebo ne se odráží na jeho spotřebitelském chování, které není vůbec zahájeno, pokud nehospodaří s penězi, není zvyklí na finanční obnos a jeho hodnotu, funkce, také se potom hůře aplikuje finanční vzdělávání, které získává ve škole.

	11 – 12 let	13 let	14 let	15 – 16 let
1-100 Kč	15	5	11	2
101- 300 Kč	4	14	6	5
301 – 500 Kč	8		4	
500 Kč a více	3		2	

Tab. 1 Měsíční finanční obnos v závislosti na věk

Tabulka 1 ukazuje výši finančního obnosu, s kterým měsíčně respondenti manipulují, v závislosti na věk. Je zde uvedena pozorovaná četnost. Našli se i tací respondenti, kteří sice nedostávají kapesné, ale uvedli měsíční částku, s kterou hospodaří. Respondenti, kteří neuvedli částku, nebyli zahrnuti do tabulky. Provedli jsme výpočet chí-kvadrátu. Pro tuto oblast byly zvoleny následující statistické hypotézy:

H_0 = Mezi věkem respondentů a výší měsíčního obnosu, s kterým manipulují, neexistuje statisticky významný rozdíl.

H_A = Mezi věkem respondentů a výší měsíčního obnosu, kterým manipulují, existuje statisticky významný rozdíl.

Vypočítaná hodnota činí $\chi^2 = 13,55$. Kritická hodnota chí-kvadrátu pro hladinu významnosti 0,05 a stupně volnosti 9 je:

$$\chi^2_{0,05} = 16,919$$

$$\chi^2 = 13,55 < 16,919$$

Vypočítaná hodnota je nižší než hodnota kritická, proto přijímáme nulovou hypotézu. Mezi věkem respondentů a výší měsíčního obnosu, kterým manipulují, **neexistuje statisticky významný rozdíl.**

5.2 Spotřebitelské chování

Šetření peněz

Otázka č. 3: Šetříš si peníze?

	6. třída	7. třída	8. třída	9. třída
Šetří si	22	34	22	12
Nešetří si	1	2	3	6

Tab. 2 Šetření peněz dle školních tříd

Tabulka 2 ukazuje zda si žáci šetří ve vztahu k navštěvované školní třídě. Je zde uvedena pozorovaná četnost. V 6. třídě uvedlo 22 žáků, že si šetří peníze. 1 žák si nešetří peníze. V 7. třídě si šetří peníze 34 respondentů a 2 ne. V 8. třídě uvedlo 22 žáků, že si šetří peníze a 3 ne. V 9. třídě si 12 respondentů šetří a 6 respondentů nikoliv.

Provedli jsme výpočet chí-kvadrátu. Pro tuto oblast byly zvoleny následující statistické hypotézy:

H_0 = Mezi navštěvovanou školní třídou respondenta a šetřením peněz neexistuje statisticky významný rozdíl.

H_A = Mezi navštěvovanou školní třídou respondenta a šetřením peněz existuje statisticky významný rozdíl.

Vypočítaná hodnota činí $\chi^2 = 10,76$. Kritická hodnota chí-kvadrátu pro hladinu významnosti 0,05 a stupně volnosti 3 je:

$$\chi^2_{0,05} = 7,815$$

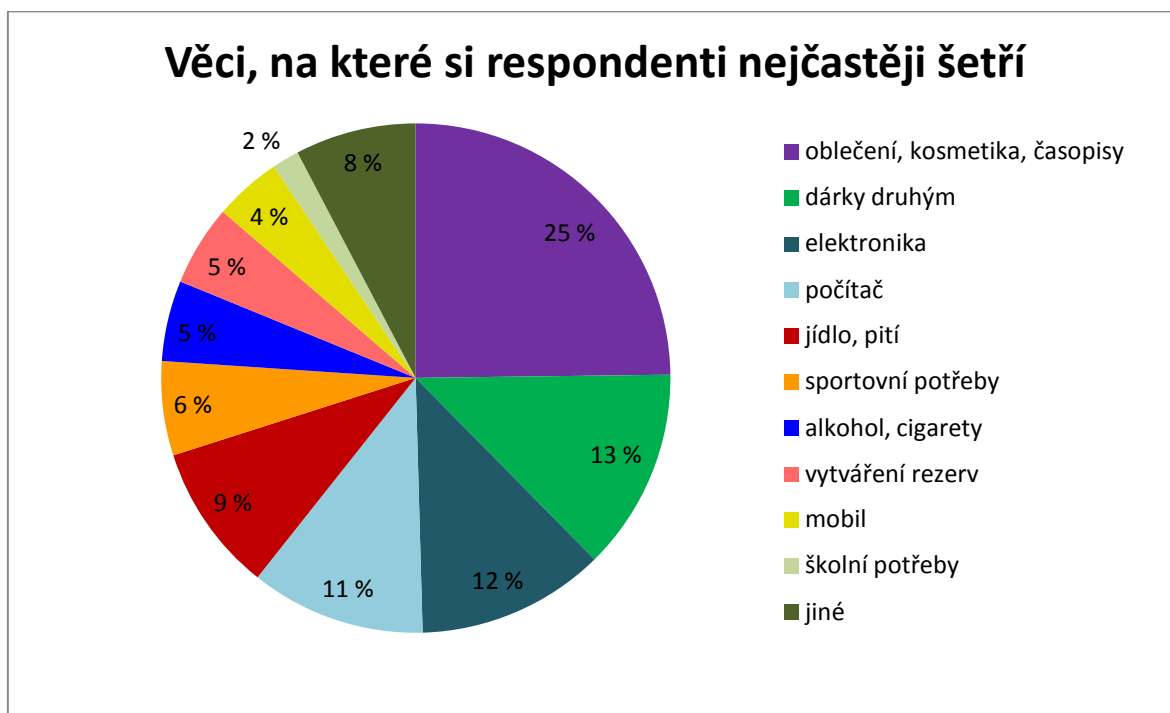
$$\chi^2 = 10,76 > 7,815$$

Vypočítaná hodnota je vyšší než hodnota kritická, proto přijímáme alternativní hypotézu. Mezi navštěvovanou třídou a šetřením respondentů **existuje statisticky významný rozdíl**.

Věci, na které si dotazovaní nejčastěji šetří

Otázka č. 4: *Pokud si šetříš, na jaké věci si nejčastěji šetříš?*

Graf 5 Věci, na které si respondenti nejčastěji šetří

Graf č. 5 znázorňuje pomocí výsečového diagramu nejčastější věci, na které si respondenti šetří, nejvíce respondentů uvedlo (25 %), že šetří na oblečení, kosmetiku a časopisy. V menší míře žáci 2. stupně šetří na mobil (4 %), alkohol, cigarety (5 %) či školní potřeby (2 %). V nejmenší míře se objevily odpovědi, v grafu zahrnuté jako jiné, typu domácí zvíře, dům, kreslení, dovolená a nábytek do pokoje.

Osobní názor na hospodaření s penězi

Otázka č. 5: *Je podle tebe hospodaření s penězi důležité?*

	6. třída	7. třída	8. třída	9. třída
Ano	15	31	21	16
Ne/Nevím	8	5	4	2

Tab. 3 Osobní názor na hospodaření s penězi

Tabulka 3 vyjadřuje odpovědi respondentů na otázku č. 5. Z výsledků je patrné, že drtivá většina respondentů (83 respondentů) shledává hospodaření s penězi za důležité. Celkově 19 respondentů odpovědělo, že neví, zda hospodaření s penězi je důležité či že není důležité.

Byl proveden výpočet chí-kvadrátu. Pro tuto oblast byly zvoleny následující statistické hypotézy:

H_0 = Mezi navštěvovanou školní třídou respondenta a názory na šetření neexistuje statisticky významný rozdíl.

H_A = Mezi navštěvovanou školní třídou respondenta a názory na šetření existuje statisticky významný rozdíl.

Vypočítaná hodnota činí $\chi^2 = 5,185$. Kritická hodnota chí-kvadrátu pro hladinu významnosti 0,05 a stupně volnosti 3 je:

$$\chi^2_{0,05} = 7,815$$

$$\chi^2 = 5,185 < 7,815$$

Vypočítaná hodnota je nižší než hodnota kritická, proto přijímáme nulovou hypotézu. Mezi navštěvovanou školní třídou respondenta a názory na šetření **neexistuje statisticky významný rozdíl**.

Půjčování peněz od rodiny či kamarádů

Otázka č. 7: *Půjčuješ si peníze od rodinných příslušníků či kamarádů?*

	6. třída	7. třída	8. třída	9. třída
a) Ano, minimálně 1x do měsíce	6	5	4	6
b) Ano, maximálně 1x do roka	7	9	8	4
Ne	10	22	13	8

Tab. 4 Půjčování peněz od rodiny či kamarádů

Tabulka 4 ukazuje četnost půjčování si peněz od rodiny či kamarádů v závislosti na navštěvované třídě ve škole. 53 dotazovaných si nepůjčuje peníze a 49 respondentů si 1x do měsíce nebo maximálně 1x do roka půjčí nějaký finanční obnos od rodiny či kamarádů.

Byl proveden výpočet chí-kvadrátu. Pro tuto oblast byly zvoleny následující statistické hypotézy:

H_0 = Mezi navštěvovanou školní třídou respondenta a půjčováním si peněz neexistuje statisticky významný rozdíl.

H_A = Mezi navštěvovanou školní třídou respondenta a půjčováním si peněz existuje statisticky významný rozdíl.

Vypočítaná hodnota činí $\chi^2 = 4,438$. Kritická hodnota chí-kvadrátu pro hladinu významnosti 0,05 a stupně volnosti 6 je:

$$\chi^2_{0,05} = 12,592$$

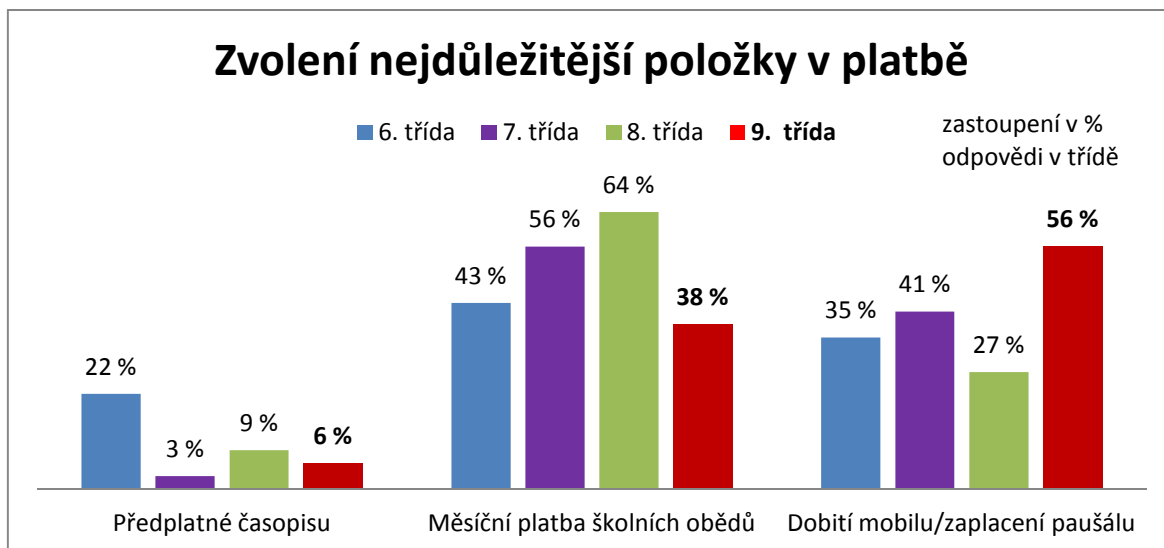
$$\chi^2 = 4,438 < 12,592$$

Vypočítaná hodnota je nižší než hodnota kritická, proto přijímáme nulovou hypotézu. Mezi navštěvovanou školní třídou a půjčováním si peněz **neexistuje statisticky významný rozdíl.**

5.3 Praktické příklady ve spotřebitelském chování

Usuzování o důležitosti platby daných položek - aplikační úloha č. 1

Otázka č. 6: Máš seznam výdajů, které musíš zaplatit. Kterou položku zaplatíš jako první?

Graf 6 Usuzování v % o důležitosti platby daných položek

	6. třída	7. třída	8. třída	9. třída
Předplatné časopisu na půl roku	6		3	
Měsíční platba školních obědů	10	18	14	7
Dobití mobilu /zaplacení měsíčního paušálu	8	13	6	10
Neuvedli	7			

Tab. 5 Usuzování o důležitosti platby daných položek

Respondenti řešili situaci, kdy se museli rozhodnout, kterou z **položek by zaplatili jako první**. **Graf 6** a **tabulka 5** uvádí odpovědi na aplikační úlohu, která zkoumá, jakým způsobem dokáží vyhodnotit danou situaci žáci, zvážit důležitost položek a rozhodnout se dle nejlepšího uvážení. V 6. třídě (10 žáků), 7. třídě (18 žáků) a 8. třídě (14 žáků) se rozhodlo nejvíce respondentů pro měsíční platbu školních obědů. V 9. třídě se rozhodlo pro školní obědy pouze 7 žáků. V 9. třídě (10 žáků) se nejvíce respondentů rozhodlo,

že první by zaplatili dobití mobilu/zaplacení měsíčního paušálu. Dále tuto možnost dobití mobilu zvolilo v 6. třídě 8 žáků, v 7. třídě 13 žáků, v 8 třídě 6 žáků. Nejméně zvolenou možností bylo předplatné časopisu na půl roku, v 6. třídě a 7. třídě se pro ni rozhodlo ještě 6 lidí, 8. třídě a 9. třídě pouze 3 žáci. Tuto odpověď neuvedlo 7 žáků.

Byl proveden výpočet chí-kvadrátu. Pro tuto oblast byly zvoleny následující statistické hypotézy:

H_0 = Mezi navštěvovanou školní třídou respondenta a usuzováním o nejdůležitější položce neexistuje statisticky významný rozdíl.

H_A = Mezi navštěvovanou školní třídou respondenta a usuzováním o nejdůležitější položce existuje statisticky významný rozdíl.

Vypočítaná hodnota činí $\chi^2 = 3,949$, kritická hodnota chí-kvadrátu pro hladinu významnosti 0,05 a stupně volnosti 9 je:

$$\chi^2_{0,05} = 16,919$$

$$\chi^2 = 3,949 < 16,919$$

Vypočítaná hodnota je nižší než hodnota kritická, proto přijímáme nulovou hypotézu. Mezi navštěvovanou školní třídou a usuzováním o nejdůležitější položce **neexistuje statisticky významný rozdíl.**

Nákup rajčat - aplikační úloha č. 2

Při výběru způsobu nákupu rajčat měli respondenti možnost jít matematickou, logickou cestou, kdy si vypočítali, že bedýnka je v součtu 5 kg vyjde levněji nebo mohli udělat ještě další krok a **prakticky** se zamyslet nad tím, o jaký druh potraviny a uvědomit si, že rajčata jsou zboží, které podléhá rychlé zkáze.

Otázka č. 8 : *Myslíš si, že je výhodnější koupit 5 kg rajčat na váhu nebo v bedýnce?*

- rajčata na váhu 30 Kč / 1 kg

- rajčata v bedýnce 140 Kč/5 kg

	6. třída	7. třída	8. třída	9. třída
a) na váhu	8	7	10	2
b) v bedýnce	13	25	11	13
Obě možnosti s odůvodněním /neuedli	6		7	

Tab. 6 Výběr způsobu nákupu rajčat

Tabulka 6 znázorňuje, že nejvíce žáků v 7. třídě (25 žáků) se rozhodlo, že by si koupili rajčata v bedýnce. Nejméně často tuto možnost zvolili žáci 8. třídy. Naopak nejvíce žáků v 8. třídě (10 žáků), by koupili rajčata na váhu a nejméně v 9. třídě (2 žáci). V průzkumu se vyskytly i odpovědi, kdy daní respondenti zvolili obě možnosti a své rozhodnutí odůvodnili, kdy by se jim hodily rajčata na váhu a kdy v bedýnce.

Byl proveden výpočet chí-kvadrátu. Pro tuto oblast byly zvoleny následující statistické hypotézy:

H_0 = Mezi navštěvovanou školní třídou respondenta a způsobem nakoupení rajčat neexistuje statisticky významný rozdíl.

H_A = Mezi navštěvovanou školní třídou respondenta a způsobem nakoupení rajčat existuje statisticky významný rozdíl.

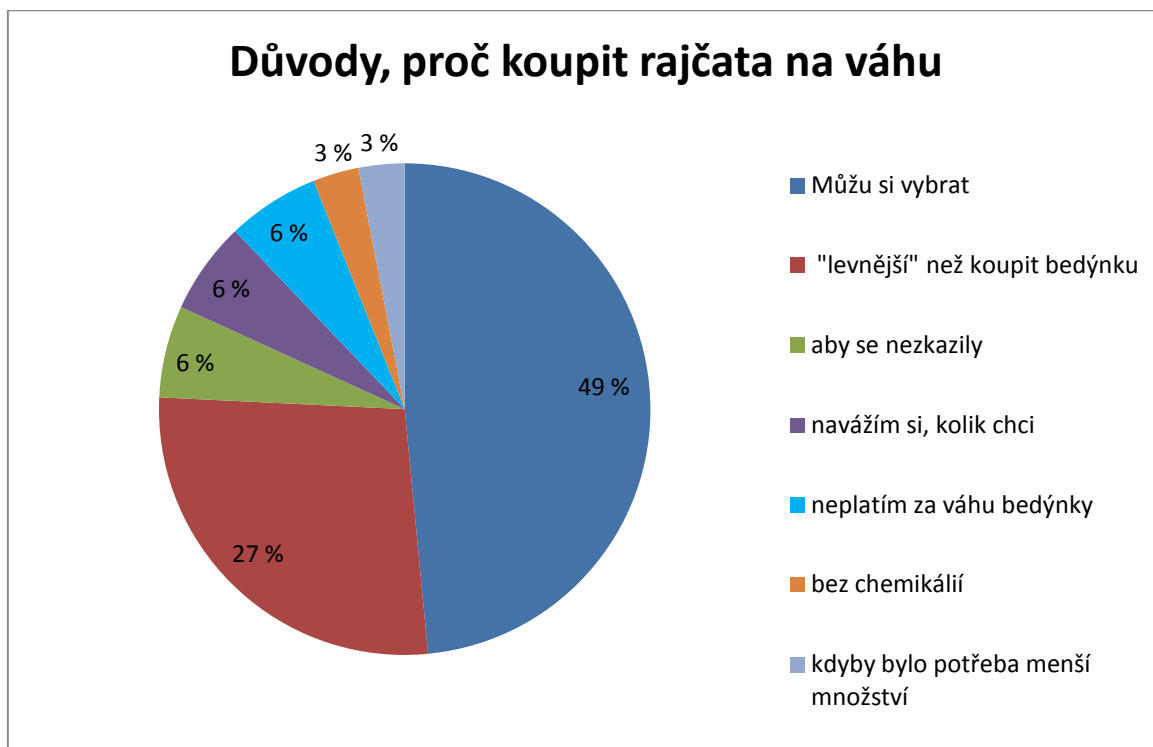
Vypočítaná hodnota činí $\chi^2 = 7,64$, kritická hodnota chí-kvadrátu pro hladinu významnosti 0,05 a stupně volnosti 6 je:

$$\chi^2_{0,05} = 12,592$$

$$\chi^2 = 7,64 < 12,592$$

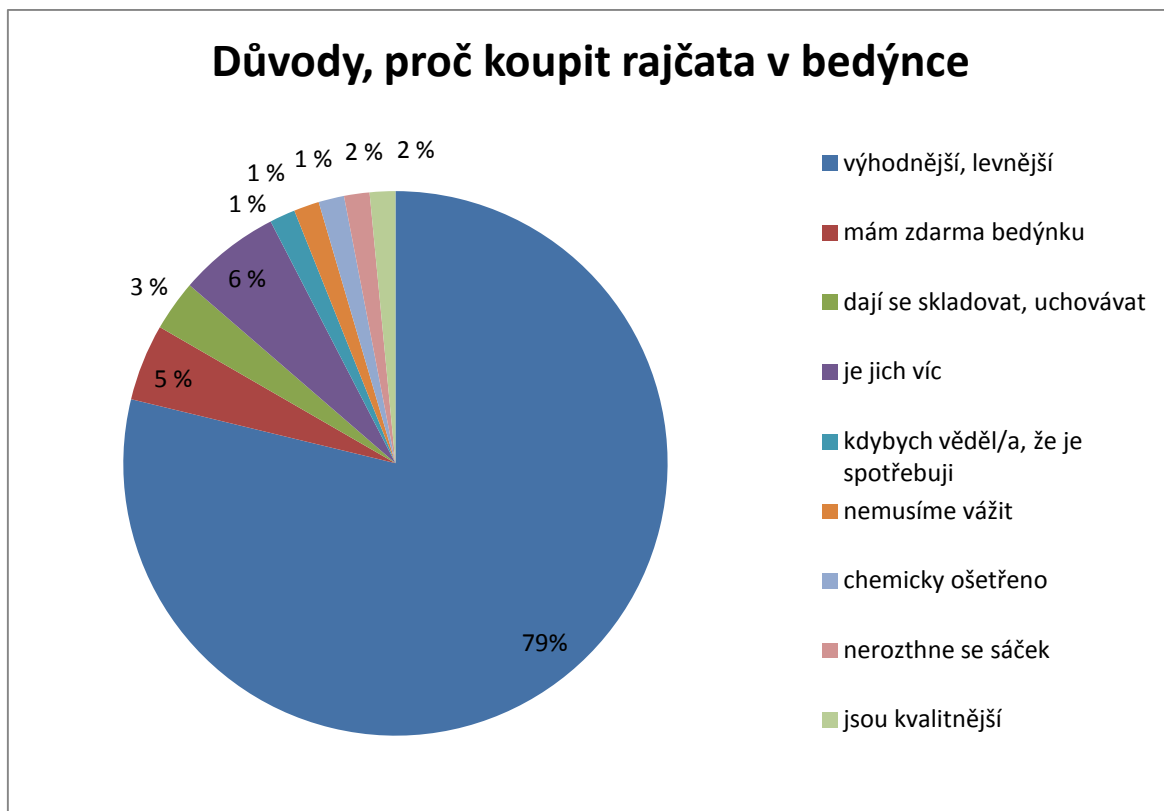
Vypočítaná hodnota je nižší než hodnota kritická, proto přijímáme nulovou hypotézu. Mezi navštěvovanou školní třídou respondenta a způsobem nakoupení rajčat **neexistuje statisticky významný rozdíl.**

Odůvodnění nákupu rajčat na váhu/ v bedýnce

Graf 7 Důvody, proč koupit rajčata na váhu

Graf 7 ukazuje nejčastější odůvodnění respondentů, proč by si rajčata koupili na váhu. Nejčastější odůvodnění koupi rajčat na váhu bylo, že když si koupím rajčata na váhu, tak si můžu vybrat a vyjde mě to ve výsledku „levnější“ než koupit bedýnku, poté jsou ještě uvedeny vybrané odpovědi, typu nezaplatím za váhu bedýnky, které se vyskytly v menší míře.

Graf 8 Důvody, proč koupit rajčata v bedýnce

Graf 8 ukazuje nejčastější odůvodnění respondentů, proč by si koupili rajčata v bedýnce. Nejčastější odůvodnění koupi rajčat na váhu bylo, že když si koupím rajčata na váhu, tak mě vyjde 5 kg v bedýnce levněji, výhodněji. Poté v menší míře se vyskytly odpovědi typu, mám zdarma bedýnku, dají se skladovat, uchovávat, kdybych věděla/a, že je potřebuji apod.

Půjčení si peněz na Vánoce či dovolenou - osobní postoj k hypotetické situaci

Otázka č. 10: Půjčil/a by sis od banky na vánoční dárky či dovolenou?

	6. třída	7. třída	8. třída	9. třída
Ano	11		3	
Ne /nevím	20	28	25	15

Tab. 7 Půjčení peněz na Vánoce či dovolenou

Tabulka 7 znázorňuje osobní postoj k situaci, kdy se žáci měli rozhodnout, zda je podle jejich uvážení vhodné půjčit si peníze na Vánoce či dovolenou. V dané situaci by si půjčilo v 6. třídě a 7. třídě 11 respondentů. 8. třída a 9. třídě 3 respondenti. Velká část žáků se přiklonilo k tomu, že by jsi nepůjčili na Vánoce či dovolenou, v 6. třídě 20 žáků, v 7. třídě 27 žáků, v 8. třídě 25 žáků a v 9. třídě 15 žáků.

Byl proveden výpočet chí-kvadrátu. Pro tuto oblast byly zvoleny následující statistické hypotézy:

H_0 = Mezi navštěvovanou školní třídou respondenta a rozhodnutím, zda si půjčit na Vánoce či dovolenou neexistuje statisticky významný rozdíl.

H_A = Mezi navštěvovanou školní třídou respondenta a rozhodnutím, zda si půjčit na Vánoce či dovolenou existuje statisticky významný rozdíl.

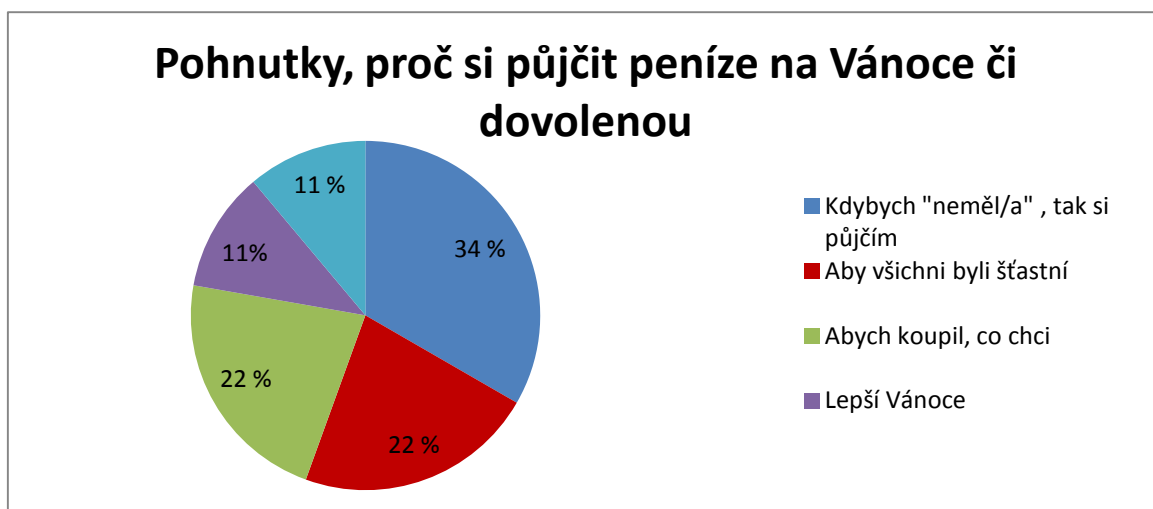
Vypočítaná hodnota činí $\chi^2 = 3,72$ kritická hodnota chí-kvadrátu pro hladinu významnosti 0,05 a stupně volnosti 3 je:

$$\chi^2_{0,05} = 7,815$$

$$\chi^2 = 3,72 < 7,815$$

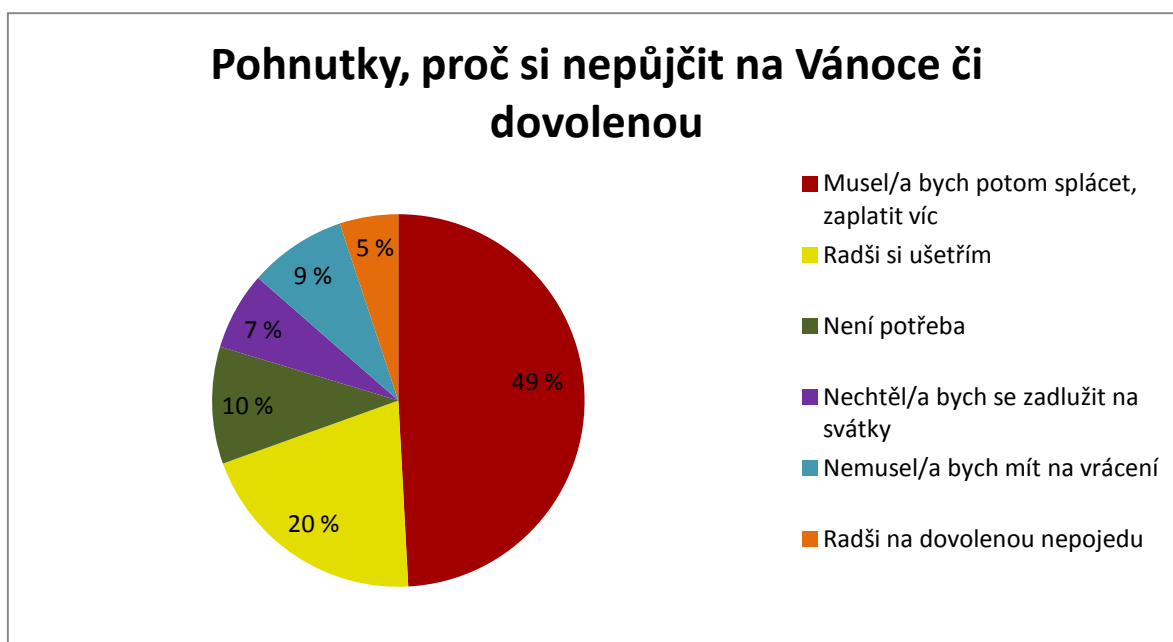
Vypočítaná hodnota je nižší než hodnota kritická, proto přijímáme nulovou hypotézu. Mezi navštěvovanou školní třídou respondenta a rozhodnutím, zda si půjčit na Vánoce či dovolenou **neexistuje statisticky významný rozdíl**.

Pohnutky, proč si půjčit peníze na Vánoce či dovolenou

Graf 9 Pohnutky, proč si půjčit peníze na Vánoce či dovolenou

Graf 9 uvádí odůvodnění žáků, kteří zvolili možnost, že by si půjčili na Vánoce či dovolenou, vyskládal se názor ve 3 případech – *kdybych „neměl/a, tak si půjčím,* 2 případech - *aby všichni byli šťastní, abych koupil, co chci* a 1 respondent uvedl, *pro lepší Vánoce a chci si užívat.*

Graf 10 Pohnutky, proč si nepůjčit na Vánoce či dovolenou

Graf 10 je výčtem nejčastějších pohnutek, proč si **nepůjčit** od banky na Vánoce či dovolenou. Dále se vyskytly odpovědi typu: *nemám to ráda, jsem na to malá/malá, mám dost peněz, riskovali bychom exekuci, jsou z toho někdy i dluhy, půjčky jen v jiných situacích, půjčila bych si od rodiny; viděla jsem Vyprávěj, vím, jak to může dopadnout; koupím jen za to, co mám, půjčím si od kamaráda, nemám na to věk.*

5.4 Pojmy vztahující se ke spotřebitelskému chování

Využití kreditní karty

Otázka č. 9: *K čemu slouží kreditní karta?*

	11-12 let	13 let	14 let	15-16 let
a) vázána k účtu	19	18	11	7
b) kreditní limit banky	8	5	7	6
c) výběru z bankomatů	9		8	
Nevěděl/a	4			

Tab. 8 Určení definice kreditní karty

Tabulka 8 vyhodnocuje odpovědi respondentů na otázku, k čemu slouží kreditní karta. Nejvíce respondentů odpovědělo, že slouží k obstarávání věcí a služeb do výše peněz, které máme uložené na běžném účtu, ve věku 11 - 12 let se přiklonilo k dané možnosti 19 respondentů, ve věku 13 let 18 respondentů, ve věku 14 let 11 respondentů a ve věku 15-16 let 7 respondentů. Správnou odpověď, slouží k nakupování věcí a služeb do výše přiděleného úvěrového limitu určeného bankou, zvolilo 8 respondentů ve věku 11 - 12 let, 5 respondentů ve věku 13 let, 7 respondentů ve věku 14 let a ve věku 15-16 let 6 respondentů. Kreditní karta je vhodná pro výběr z bankomatů, tuto možnost zvolilo 9 žáků ve věku 11 – 13 let a 8 ve věku 14 – 16 let.

Byl proveden výpočet chí-kvadrátu. Pro tuto oblast byly zvoleny následující statistické hypotézy:

H_0 = Mezi věkem respondenta a určením využití karty neexistuje statisticky významný rozdíl.

H_A = Mezi věkem respondenta a určením využití karty existuje statisticky významný rozdíl.

Vypočítaná hodnota činí $\chi^2 = 4,34$, kritická hodnota chí-kvadrátu pro hladinu významnosti 0,05 a stupně volnosti 9 je:

$$\chi^2_{0,05} = 16,919$$

$$\chi^2 = 4,34 < 16,919$$

Vypočítaná hodnota je nižší než hodnota kritická, proto přijímáme nulovou hypotézu. Mezi navštěvovanou školní třídou respondenta a určení využití karty **neexistuje statisticky významný rozdíl**.

Aktuální hodnota DPH

Otázka č. 11: *Jaké jsou aktuální sazby daně z přidané hodnoty (DPH), se kterou se setkáváme prakticky denně a to při nákupu spotřebního zboží a služeb?*

	11 – 12 let	13 let	14 let	15 – 16 let
a) základní sazba 20 %, snížená sazba 10%	12	14	7	5
b) základní sazba 21%, snížená sazba 15%	13	12	11	7
c) sazba je jednotná ve výši 17,5%	8		4	
Nevěděl/a	2		7	

Tab. 9 Aktuální výše DPH v České republice

Tabulka 9 uvádí, kolik si myslí žáků, jaké jsou aktuální sazby DPH v České republice. Správnou odpověď, základní sazba 21% a snížená sazba 15%, ve věku 11 - 12 let odpovědělo 13 žáků, ve věku 13 let odpovědělo 12 žáků, ve věku 14 let odpovědělo správně 11 žáků a ve věku 15 - 16 let odpovědělo 7 žáků.

Byl proveden výpočet chí-kvadrátu. Pro tuto oblast byly zvoleny následující statistické hypotézy:

H_0 = Mezi věkem respondenta a určení výše DPH neexistuje statisticky významný rozdíl.

H_A = Mezi věkem respondenta a určení výše DPH existuje statisticky významný rozdíl.

Vypočítaná hodnota činí $\chi^2 = 7,25$, kritická hodnota chí-kvadrátu pro hladinu významnosti 0,05 a stupně volnosti 9 je:

$$\chi^2_{0,05} = 16,919$$

$$\chi^2 = 7,25 < 16,919$$

Vypočítaná hodnota je nižší než hodnota kritická, proto přijímáme nulovou hypotézu. Mezi navštěvovanou školní třídou respondenta a určení výše DPH **neexistuje statisticky významný rozdíl**.

Definice úroku

Otázka č. 12: Vyber správnou definici úroku.

	11-12 let	13 let	14 let	15-16 let
a) částka, kterou zaplatí dlužník za půjčené peníze	11	9	8	1
b) suma půjčených peněz	7	5	3	1
c) částka, kterou zaplatí za půjčené peníze + poplatky	11	17	11	9
Nevěděl/a	1		9	

Tab. 10 Definice úroku

Tabulka 10 znázorňuje určení definice úroku. Správnou možnost, úrok vyjadřuje cenu peněz, z pohledu dlužníka je to částka, kterou zaplatí (např. bance) za půjčené peníze, zvolilo ve věku 11 - 12 let 11 žáků, ve věku 13 let 9 žáků, ve věku 14 let 8 žáků a ve věku 15-16 let 1 žák. Nejvíce žáků zvolilo možnost, že úrok vyjadřuje cenu peněz, z pohledu dlužníka je to částka, kterou zaplatí (např. bance) za půjčené peníze i se všemi poplatky, ve věku 11 - 12 let 11 žáků, ve věku 13 let 17 žáků, ve věku 14 let 11 žáků a ve věku 15 - 16 let 9 žáků.

Byl proveden výpočet chí-kvadrátu. Pro tuto oblast byly zvoleny následující statistické hypotézy:

H_0 = Mezi věkem respondenta a určení definice úroku neexistuje statisticky významný rozdíl.

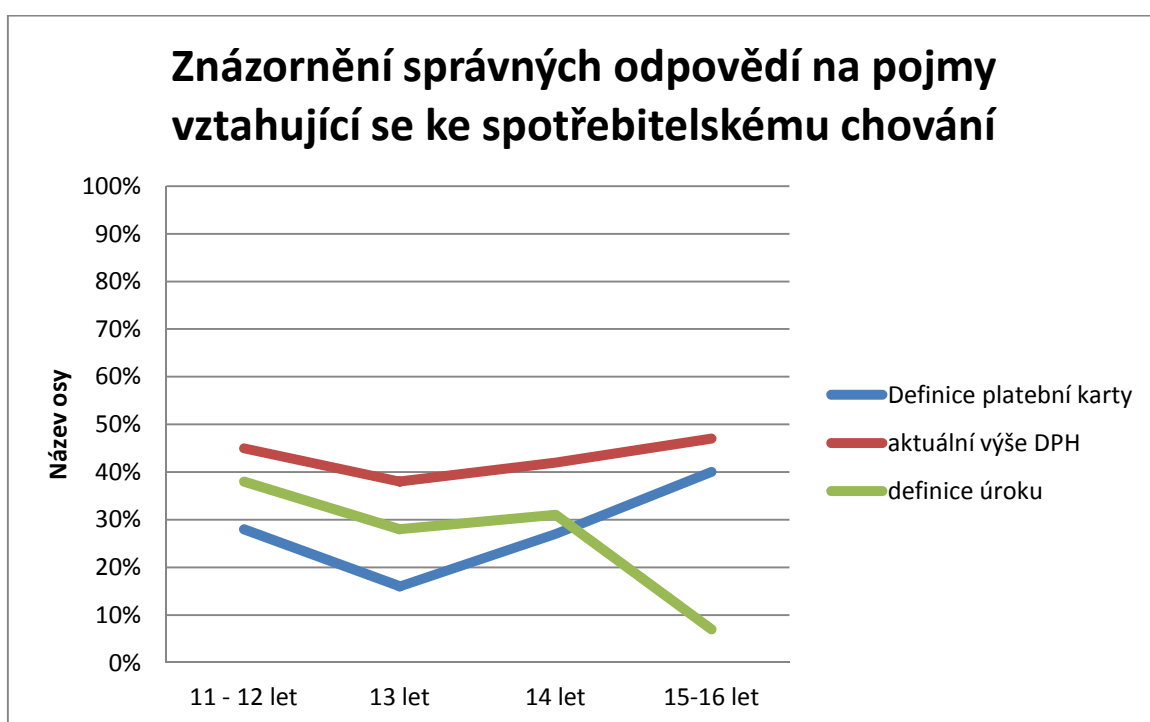
H_A = Mezi věkem respondenta a určení definice úroku existuje statisticky významný rozdíl.

Vypočítaná hodnota činí $\chi^2 = 17,1$, kritická hodnota chí-kvadrátu pro hladinu významnosti 0,05 a stupně volnosti 9 je:

$$\chi^2_{0,05} = 16,919$$

$$\chi^2 = 17,1 > 16,919$$

Vypočítaná hodnota je vyšší než hodnota kritická, proto přijímáme alternativní hypotézu. Mezi věkem respondenta a určení definice úroku **existuje statisticky významný rozdíl**.

Graf 11 Správné odpovědi na pojmy vztahující se ke spotřebitelskému chování

Graf 11 znázorňuje procentuální vyjádření správných odpovědí ve věkových skupinách na pojmy vztahující se ke spotřebitelskému chování. Správně uvedlo *definici platební karty* ve věku 11 - 12 let 28 % žáků, ve věku 13 let 16 % žáků, ve věku 14 let 27 %, ve věku 15 - 16 let 40 % žáků. Správně uvedlo *aktuální výši DPH* ve věku 11 - 12 let 45 % žáků, ve věku 13 let 38 % žáků, ve věku 14 let 42 %, ve věku 15 - 16 let 47 % žáků. Správně uvedlo *definici platební karty* ve věku 11 - 12 let 28 % žáků, ve věku 13 let 16 % žáků, ve věku 14 let 27 %, ve věku 15 - 16 let 40 % žáků. *Definici úroku* dobře znalo 38 % žáků 11 - 12 let, ve věku 13 let 28 % žáků, ve věku 14 let 31 %, ve věku 15 - 16 let 7 % žáků.

5.5 Práva spotřebitelů

Odstoupení od smlouvy či navrácení zboží

Otázka č. 13: *Víš, do kolika pracovních dnů můžeš odstoupit od smlouvy či vrátit zboží bez udání důvodů?*

	11-12 let	13 let	14 let	15 let
a) 30 pracovních dnů	7	15	7	8
b) 14 pracovních dnů	7	7	6	4
c) podle prodejce	15	10	13	3

Tab. 11 Lhůta při odstoupení od smlouvy či navrácení zboží

Tabulka 11 uvádí odpovědi na znalost lhůty při odstoupení od smlouvy či navrácení zboží. Žáci ve věku do 11 - 12 let a 14 let se rozhodli v největší míře (15 žáků) pro možnost, dle prodejce. Žáci ve věku 13 let a 15 let nejčastěji odpověděli, že lhůta činí 30 pracovních dnů. Ve věku 11 - 12 let odpovědělo správně 14 pracovních dnu 7 žáků, ve věku 13 let 7 žáků, ve věku 14 let 6 žáků a ve věku 15 let 4 žáci.

Byl proveden výpočet chí-kvadrátu. Pro tuto oblast byly zvoleny následující statistické hypotézy:

H_0 = Mezi věkem respondenta a usouzením o lhůtě odstoupení od smlouvy či navrácení zboží neexistuje statisticky významný rozdíl.

H_A = Mezi věkem respondenta a usouzením o lhůtě odstoupení od smlouvy či navrácení zboží existuje statisticky významný rozdíl.

Vypočítaná hodnota činí $\chi^2 = 7,876$, kritická hodnota chí-kvadrátu pro hladinu významnosti 0,05 a stupně volnosti 6 je: $\chi^2_{0,05} = 12,592$.

$$\chi^2 = 7,876 < 12,592$$

Vypočítaná hodnota je nižší než hodnota kritická, proto přijímáme nulovou hypotézu. Mezi věkem respondenta a usouzením o lhůtě odstoupení od smlouvy či navrácení zboží **neexistuje statisticky významný rozdíl.**

Záruka na spotřební zboží

Otázka č. 14: *Jaká záruka se dle zákona poskytuje na zakoupené spotřební zboží?*

	11-12 let	13 let	14 let	15-16 let
a) 1 rok	8		4	
b) 2 roky	4	10	5	5
c) podle výrobce	21	18	17	10

Tab. 12 Délka záruky na spotřební zboží

Tabulka 12 znázorňuje znalost práv spotřebitelů v problematice délky záruky na spotřební zboží. Nejvíce respondentů se rozhodlo pro odpověď dle výrobce, ve věkovém rozmezí 11 - 12 let 21 žáků, ve věku 13 let 18 žáků, ve věku 14 let 17 žáků a věku 15 - 16 let 10 žáků. Správnou odpověď 2 roky zvolilo ve věku 11 - 12 let 4 žáci, ve věku 13 let 10 žáků, ve věku 14 let 5 žáků a ve věku 15 - 16 let 5 žáků.

Byl proveden výpočet chí-kvadrátu. Pro tuto oblast byly zvoleny následující statistické hypotézy:

H_0 = Mezi věkem respondenta a usouzením o záruce na spotřebitelské zboží neexistuje statisticky významný rozdíl.

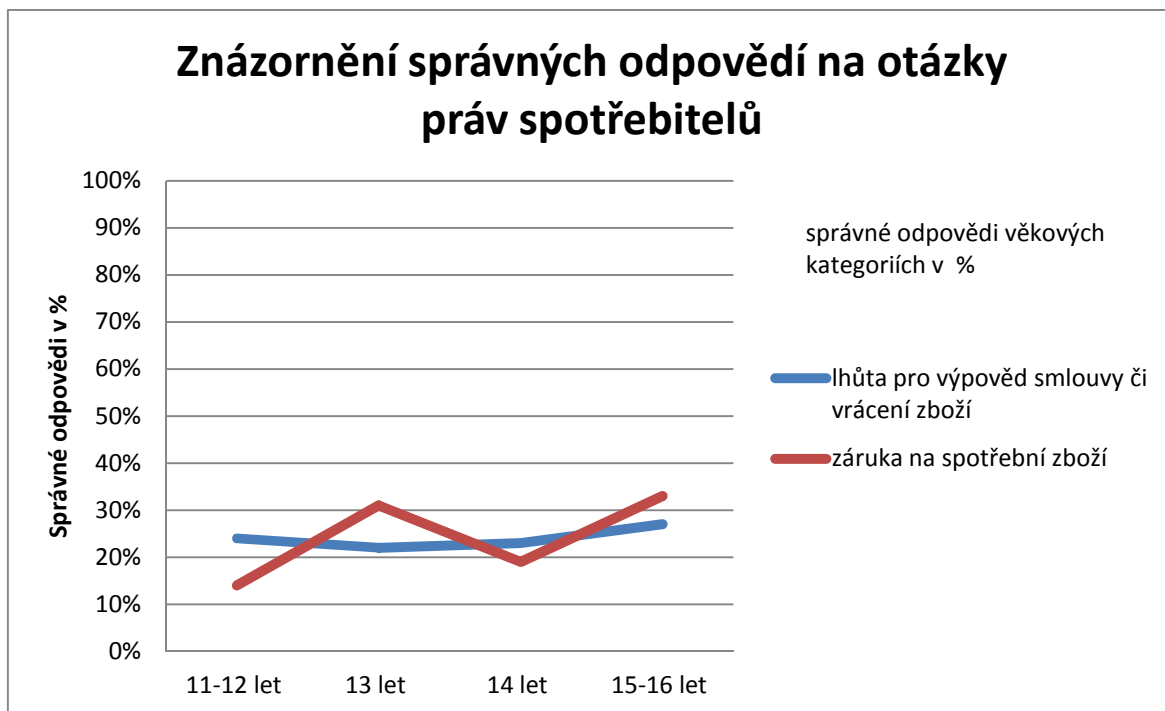
H_A = Mezi věkem respondenta a usouzením o záruce na spotřebitelské zboží existuje statisticky významný rozdíl.

Vypočítaná hodnota činí $\chi^2 = 3,661$, kritická hodnota chí-kvadrátu pro hladinu významnosti 0,05 a stupně volnosti 6 je: $\chi^2_{0,05} = 12,592$.

$$\chi^2 = 3,661 < 12,592$$

Vypočítaná hodnota je nižší než hodnota kritická, proto přijímáme nulovou hypotézu. Mezi věkem respondenta a usouzením o záruce na zboží **neexistuje statisticky významný rozdíl**.

Graf 12 Znázornění správných odpovědí na otázky práv spotřebitelů

Graf 12 znázorňuje a nabízí porovnání správných odpovědí v % v ohledu věkových kategoriích respondentů. Ve věku 11 - 12 let uvedlo respondentů správnou odpověď na lhůtu pro výpověď smlouvy či vrácení zboží 24 %, ve věku 13 let 22 %, ve věku 14 let 23 % a ve věku 15 - 16 let 27 %. Na otázku záruky spotřebního zboží správně odpovědělo ve věku 11 - 12 let 14 %, ve věku 13 let 31 %, ve věku 14 let 19 % a ve věku 15 - 16 let 33 %.

5.6 Genderová problematika při přístupu k žákům

Otázka č. 16: *Chodíš nakupovat s rodiči či příbuznými věci do domácnosti? (potravin, drogerii...)*

	chlapec	dívka
Ano	33	47
Ne	19	3

Tab. 13 Zda žáci se podílejí na nákupech domácnosti

Tabulka 13 ukazuje skutečnost, zda žáci se podílejí na nákupech v domácnosti a přináší si zkušenost z reálného prostředí obchodů do školy v rámci finančního vzdělávání, vztaheno je to také jako nástin genderové problematiky. Uvedlo 33 chlapců a 47 dívek, že nakupují spolu s příbuznými věci do domácnosti, 19 chlapců a 3 dívky nechodí nakupovat s rodinou. Tedy 63 % chlapců a 94 % dívek se podílí na nákupech rodiny. Nepodílí se na nákupech 37 % chlapců a 6 % dívek.

Byl proveden výpočet chí-kvadrátu. Pro tuto oblast byly zvoleny následující statistické hypotézy:

H_0 = Mezi pohlavím respondenta a účastněním se na nákupech neexistuje statisticky významný rozdíl.

H_A = Mezi pohlavím respondenta a účastněním se na nákupech existuje statisticky významný rozdíl.

Vypočítaná hodnota činí $\chi^2 = 14,053$, kritická hodnota chí-kvadrátu pro hladinu významnosti 0,05 a stupně volnosti 1 je: $\chi^2_{0,05} = 3,841$ a pro hladinu významnosti 0,01 $\chi^2_{0,01} = 6,635$.

$$\chi^2 = 14,053 > 6,635$$

Vypočítaná hodnota testového kritéria je větší než kritická hodnota pro hladinu významnosti 0,05 i 0,01. Proto odmítáme nulovou hypotézu a **přijímáme hypotézu alternativní**. Mezi pohlavím respondentů a účastněním se na nákupech **existuje statisticky významný rozdíl**. Riziko omylu je menší v tomhle případě i než 1%.

5.7 Přínos finančního vzdělávání ve škole pro žáky

Otázka č. 15: *Je pro tebe finanční vzdělávání ve škole přínosné?*

	6. třída	7. třída	8. třída	9. třída
Ano	17	26	21	14
Ne	6	10	4	4

Tab. 14 Přínos finančního vzdělávání ve škole pro žáky

Tabulka 14 znázorňuje názor studentů, zda je pro ně finanční vzdělávání ve škole přínosné či ne. V 6. třídě většina respondentů (17 žáků) odpovědělo, že je pro ně osobně přínosné finanční vzdělávání, k této možnosti se přiklonilo v 7. třídě také 26 žáků, v 8. třídě 21 žáků a v 9. třídě 14 žáků. Jako málo přínosné finanční vzdělávání spatřuje v 6. třídě 6 žáků, v 7. třídě 10 žáků, v 8. třídě 4 žáci a v 9. třídě 4 žáci.

Byl proveden výpočet chí-kvadrátu. Pro tuto oblast byly zvoleny následující statistické hypotézy:

H_0 = Mezi navštěvovanou školní třídou respondenta a názorem na přínosnost finančního vzdělávání ve škole neexistuje statisticky významný rozdíl.

H_A = Mezi navštěvovanou školní třídou respondenta a názorem na přínosnost finančního vzdělávání ve škole existuje statisticky významný rozdíl.

Vypočítaná hodnota činí $\chi^2 = 1,271$, kritická hodnota chí-kvadrátu pro hladinu významnosti 0,05 a stupně volnosti 3 je: $\chi^2_{0,05} = 7,815$.

$$\chi^2 = 1,271 < 7,815$$

Vypočítaná hodnota je nižší než hodnota kritická, proto přijímáme nulovou hypotézu. Mezi navštěvovanou školní třídou a názorem na přínosnost finančního vzdělávání ve škole **neexistuje statisticky významný rozdíl.**

6 INTERPRETACE DAT

Jednotlivé otázky v šetření kopírují výzkumné hypotézy, tedy snaží se o potvrzení či vyvrácení hypotéz. V kapitole cíle, metody výzkumu a stanovení hypotéz bylo zvoleno 6 výchozích výzkumných hypotéz.

Výzkumná hypotéza H₁, žáci s rostoucím věkem manipulují s větším finančním obnosem měsíčně, **se nepotvrdila**. Tato hypotéza byla vyvrácena na základě otázek č. 1 a 2. Znamená to, že spolu významně nesouvisí věk žáka a finanční obnos, s kterým manipuluje. Dokonce podle grafu č. 4, **53% respondentů ve věku 15 - 16 let nedostává kapesné** k běžným malým denním nákupům. Ve velkém množství se vyskytl jev, kdy dotazovaný nedostává kapesné, ale přesto si šetří, tento fakt si poněkud protiřečí a v předvýzkumu se tento fakt nevyskytl. Bylo by zajímavé z kvalitativního pojetí tento jev sledovat. **Výzkumná hypotéza H₂**, žáci posledního ročníku druhého stupně základní školy mají lepší návyky ve spotřebitelském chování než žáci nižších ročníků 2. stupně, **se nepotvrdila**. Tato hypotéza byla vyvrácena na základě otázek č. 3, 4, 5, 6, 7, 8 a 10. Zjistili jsme, že 67% procent žáků 9. tříd si šetří a 33% žáků 9. tříd nikoliv. I přes tento fakt je pozitivní, že většina (16 žáků 9. tříd) shledává šetření za důležité. Z celkových 17 respondentů, kteří odpověděli, že neví, zda je hospodaření s penězi důležité, tak 8 respondentů navštěvují teprve 6. třídu, dá se předpokládat, že s jejich nevyhraněností se bude moct dál dobře pracovat další roky ve výuce. Jediní ze tříd se rozhodlo největší procento – 57 % žáků 9. tříd, že zaplatí z daných položek první dobítí kreditu/zaplacení paušálu a pouze 28% pro zaplacení školních obědů. Ve všech jevech, které jsme v dané problematice zkoumali, jsme zjistili, že neexistuje statisticky významný rozdíl mezi zkoumaným jevem a navštěvovanou školní třídou. Pouze u šetření peněz se nacházel statisticky významný rozdíl mezi třídami, ale v negativním vztahu vůči 9. třídě. **Výzkumná hypotéza H₃**, žáci se s rostoucím věkem více orientují v pojmech vztahující se k spotřebitelským úvěrům, **se nepotvrdila**. Tato hypotéza byla vyvrácena na základě otázek č. 9, 11 a 12. Tento jev nejlépe vysvětluje polygon četností uvedený na konci kapitoly pojmy vztahující se ke spotřebitelskému chování. Ve všech jevech, které jsme v dané problematice zkoumali, jsme zjistili, že neexistuje statisticky významný rozdíl mezi zkoumaným jevem a věkem respondenta. Pouze u definice úroku se nacházel statisticky významný rozdíl mezi věkovými kategoriemi, ale v negativním vztahu vůči 9. třídě. Dokonce správnou definici úroku znal pouze 1 člověk ve věku 15 – 16 let. **Výzkumná hypotéza H₄**, žáci mají s rostoucím věkem vyšší povědomí o tom, jaké mají práva

při nakupování, **se nepotvrdila**. Tato hypotéza byla vyvrácena na základě otázek č. 13 a 14. Ve všech jevech, které jsme v dané problematice zkoumali, jsme zjistili, že neexistuje statisticky významný rozdíl mezi zkoumaným jevem a věkem respondenta. Pouze 4 respondenti ve věku 15 - 16 let věděli, že máme 14 dní dle zákona na vypovědění smlouvy nebo vrácení zboží bez udání důvodu. Všechny četnosti správných odpovědí v porovnání s dalšími věkovými skupinami můžeme nalézt vyjádřeny v polygonu četností správných odpovědí ohledně práv spotřebitelů. **Výzkumná hypotéza H₅**, dívky jsou častěji zapojeny do nákupů rodiny než chlapci, **se potvrdila**. Tato hypotéza byla vyvrácena na základě otázky č. 16. Přijali jsme výzkumnou hypotézu a potvrdilo se, že je statisticky významný rozdíl mezi pohlavím a účastněním se na nákupech, ale nejedná se o velmi těsný vztah. **Výzkumná hypotéza H₆**, žáci posledního ročníku druhého stupně základní školy shledávají finanční vzdělávání přínosnější než žáci nižších ročníků 2. stupně základní školy, **se nepotvrdila**. Tato hypotéza byla vyvrácena na základě otázky č. 15. Neexistuje statisticky významný rozdíl mezi třídami a přínosem finančního vzdělávání pro žáky.

Srovnání s **výzkumem PISA** v kategorii finanční gramotnosti není v tuto dobu ještě možné, ale pokud porovnáme výsledky matematické gramotnosti obecně, kdy se zjistilo, že úroveň matematické gramotnosti se mírně zvýšila oproti minulému testování, ale je stále na neuspokojivé úrovni, v tomto **obecném závěru se výsledky výzkumu shodují**. V **testu Fingr** žáci průměrně dosáhly výsledku pouze 66,3 %. V předkládaném výzkumu této práce se nachází i otázky, které nemají jednoznačnou správnou odpověď, takže nelze určit průměrný výsledek, ale v otázkách, které mají jednu správnou odpověď, jsou průměrné výsledky **ještě nižší**. Například délku záruky na spotřební zboží ví pouze 24 % dotazovaných respondentů.

Zhodnocení hlavního výzkumného cíle jsme dosáhli výpočty a následujícími argumentací pro a proti daným výzkumným hypotézám. Závěrem se dá konstatovat na základě získaných dat a v závislosti předpokladu osvojení kompetencí uvedených v RVP pro základní vzdělávání, že se s věkem a tudíž délkou výuky finanční gramotnosti nezvyšuje úroveň ve finanční gramotnosti. **Hodnotíme celkovou úroveň spotřebitelského chování žáků 2. stupně, v závislosti na výuce finanční gramotnosti na 2. stupni základní školy, jako nevyhovující**. Samotné návyky žáků (praktické otázky, usuzování) ve finančním hospodaření jsou skoro na dostačující základní úrovni, ale znalost práv a pojmů vztahující se ke spotřebitelskému chování je již na základní úrovni pojmů ještě navíc bez aplikace na velmi nedostatečné úrovni.

7 DOPORUČENÍ PRO PRAXI

1. jednodenní seminář – Od pojmů ke komiksové finanční gramotnosti!

Pozvánka:

Vážení rodiče žáků 6. - 9. tříd naší základní školy, dovolujeme si Vás pozvat, především vaše děti na 1. jednodenní seminář – **Od pojmů ke komiksové finanční gramotnosti!**. Seminář proběhne 23. května 2014. Seminář je vhodný pro každého, kdo se chce dozvědět nové věci přímo z praxe ohledně financí. Tento seminář doporučujeme především žákům, kteří nebyli příliš úspěšní u výzkumu ve finanční gramotnosti, který proběhl na naší škole. Seminář vzniká ve spolupráci s ING životní pojišťovnou.

Těšíme se na vaši účast!

Mgr. Anna Nováková - koordinátorka preventivních programů

Program semináře:

1. 8.00 – 8. 30   Prezentace účastníků a úvodní slovo pana ředitele
2. 8. 30 – 9. 30   Vystoupení finančního poradce pana Nováka s prezentací na téma Rozumíme penězům
3. 10. 00 – 11. 30   Blok na téma „**Každý se musíme rozhodnout – spotřebitelské chování**“ – aktivní podílení se na tvoření interaktivního komiksu, rozhodnutí o závěru příběhů
4. 12. 30   Bonusový blok dle zájmu, návštěva ING životní pojišťovny

Oslovení zájemců:

Rodiče žáků, kteří nebyli příliš úspěšní u dotazníků finanční gramotnosti, budou informováni a tato možnost semináře bude zdůrazněna na rodičovských schůzkách či elektronickou pozvánkou a rodiče budou vyzváni pro souhlasné či zamítací postoj k účasti na semináři. Bude předložena závazná přihláška. Všem žákům a rodičům 6. – 9. tříd bude nabídnuta v rámci výuky účast na semináři.

ZÁVĚR

Téma bakalářské práce bylo problematika finanční gramotnost na 2. stupni základní školy. Teoretické poznatky v této problematice byly zaměřeny na pedagogickou realitu, jak vymezení finanční gramotnosti z obecného hlediska, opatření státu, pedagogickými dokumenty a spotřebitelskou terminologií. Přesně byly rozebrány v této práci postupně základní pojmy finanční gramotnosti, právní ukotvení a strategie České republiky v oblasti finanční gramotnosti, dále finanční vzdělávání, stěžejní dokumenty ohledně finančního vzdělávání a poté samotné spotřebitelské chování, které spadá do oblasti hospodaření domácnosti. Úspěšně se podařilo vymezit dané problematiku s velkým úsilím, ale bez větších nedostatků. V průběhu psaní bakalářské práce jsme zjistili, že finanční gramotnost jako součást vzdělávání na 2. stupni základní školy je spíše než průřezové téma, mezioborovým tématem. Finanční vzdělávání je velmi široký proces, kdy jsme se zaměřili v této práci především na nakládání s osobními financemi a zkoumání postavení, chování a práva spotřebitele v závislosti na vzdělávání žáků na 2. stupni základní školy, kterého jsme se drželi po celou bakalářskou práci. Tématem jsme se zabývali především s úzkou spojitostí primární prevence se sociální pedagogikou, aktuálním stále narůstajícím zadlužování se lidí a nezdravých návyků ve spotřebitelském chování.

Provedený výzkum vycházel teoreticky z prostudované literatury a byl proveden uvedenými metodickými postupy. K hodnocení úrovně spotřebitelského chování bylo použito dotazníkové šetření.

Hlavním cílem bakalářské práce bylo zhodnotit úroveň spotřebitelského chování žáků 2. stupně, kdy se žáci účastní výuky finanční gramotnosti na 2. stupni základní školy. Stanoveného cíle i dílčích cílů jsme dosáhli, nikoliv však pozitivních zjištění. Byla zjištěna neuspokojivá úroveň spotřebitelského chování u žáků 2. stupně základní školy. Můžeme konstatovat, že úroveň spotřebitelského chování se s věkem nezvyšuje, ba naopak. Návyky ve spotřebitelském chování se diametrálně neliší. Největší mezery mají žáci ve faktických znalostech a znalostí svých práv. Pozitivní fakt je a dobrý příslib do budoucna se jeví, že praktické či matematické uvažování umí většina žáků dobře využít a s tím se dá, spolu s kvalitním finančním vzděláváním, dobrými základy a podporou rodiny, dále dobře pracovat.

Přestože podobné výzkumy už proběhly, stále tento výzkum dokazuje, že téma je aktuální a zasluhuje velkou pozornost. Dokládá, že problém je i přímo zde, u dětí ve Zlínském

kraji, kteří už vyrůstají ve světě plných finančních produktů. Nikdo asi nechceme v budoucnu přihlížet osobním a rodinným tragédiím, které můžou vzniknout nevhodnou úrovní finanční gramotnosti velmi snadno. Finanční gramotnost není nic v podstatě nového, ale stále se společnost nachází nepřipravená vůči konzumnímu způsobu života a zkreslujícím reklamám na půjčky. Tady se ukazuje, jak by se věkem měla zvyšovat vyhraněnost a uvědomělost názorů, která není ještě dosažena. Způsoby podpory zvyšování úrovně spotřebitelského chování je vhodné spojovat pedagogickou realitu s bankovní, obchodní sférou demonstračními videi, spolupráci přímo s bankami či obchody. Přesně vysvětlit význam pojmů, které souvisejí se spotřebitelským chováním, zasadit je do kontextu a uvést příklad z běžných situací, do kterých se můžou poté žáci dostat kdykoliv. Vytvořit standardizované průběžné testy či semináře, nad kterými by měla záštitu například Česká školní inspekce, která se stará o i o průběh mezinárodních testů typu Pisa.

Bakalářská práce může být přínosem pro pedagogy, sociální pedagogy, výchovné poradce a další pracovníky na základních školách, občanská sdružení, denní centra pro děti a mládež a v neposlední řadě samotné banky či spotřebitelská sdružení. Práce obsahuje jak teoretické poznatky, tak praktické výsledky výzkumu, jeho závěry a doporučení. Úkolem sociálních pedagogů je podporovat primární prevenci na kterékoliv úrovni vzdělání dětí a mládeže (škola, volný čas, denní centra, odborné semináře). Pro oblast sociální pedagogiky přináší závěry z výzkumu cenné informace o tom, na jaké úrovni je finanční gramotnost žáků 2. stupně, kde jsou především slabé místa a silná místa v zkoumané oblasti finanční gramotnosti a aktivně ji ovlivňovat, protože se jedná o oblast s kterou se dá velmi dobře pracovat a předcházet již problémům, které již poté nemusí nastat.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Knižní publikace

- [1] BRÁZDILOVÁ, Petra, 2010. *Finanční gramotnost ve školách Zlínského kraje: studijní materiály k projektu*. Vyd. 1. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, ISBN 978-80-7318-982-2.
- [2] DVOŘÁKOVÁ, Zuzana, Luboš SMRČKA, L. et al., 2011. *Finanční vzdělávání pro střední školy. Se sbírkou řešených příkladů na CD*. Praha: C. H. Beck, ISBN 978-80-7400-008-9.
- [3] GAVORA, Peter, 2010. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Vyd. 2. Brno: Paido, ISBN 978-80-7315-185-0.
- [4] CHRÁSKA, Miroslav, 2007. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Vyd. 1. Praha: Grada, ISBN 978-80-247-1369-4.
- [5] KASÍKOVÁ, Hana, 2010. *Kooperativní učení, kooperativní škola*. Vyd. 2. Praha: Portál, ISBN 978-80-7367-712-1.
- [6] MAŇÁK, Josef a Vlastimil ŠVEC, 2003. *Výukové metody*. Brno: Paido, ISBN 8073150395.
- [7] NOVÁKOVÁ, Vladimíra a Věroslav SOBOTKA, 2011. *Slabikář finanční gramotnosti*. Vyd. 2. Praha: COFET, 416 s. ISBN 978-80-904396-1-0.
- [8] PRŮCHA, Jan, 2009. *Přehled pedagogiky: úvod do studia oboru*. Vyd. 3. Praha: Portál, ISBN 978-80-7367-567-7.
- [9] SKALKOVÁ, Jarmila, 2007. *Obecná didaktika: vyučovací proces, učivo a jeho výběr, metody, organizační formy vyučování*. Vyd. 2. Praha: Grada, ISBN 978-80-247-1821-7.
- [10] STŘELEČEK, Stanislav, 2004. *Studie z teorie a metodiky výchovy I*. Vyd. 2. Brno: Katedra pedagogiky Pedagogické fakulty MU, s. 70-81 ISBN 8086633217.
- [11] ŠKVÁRA, Miroslav. 2011. *Finanční gramotnost*. 1. vyd. Praha: Miroslav Škvára, ISBN 978-809-0482-302.
- [12] VETEŠKA, Jaroslav a Michaela TURECKIOVÁ, 2008. *Kompetence ve vzdělávání*. Vyd. 1. Praha: Grada, ISBN 978-80-247-1770-8.

Internetové zdroje

[13] COMMISSION OF THE EUROPEAN COMMUNITIES, 2007. *Communication from the commission to the council, The european parliament and the european economic and Social committee: EU Consumer Policy strategy 2007 - 2013*. In: European commission [online]. 13. 3. 2007 [cit. 2014-03-06]. Dostupné z:

http://ec.europa.eu/consumers/overview/cons_policy/doc/EN_99.pdf

[14] ČESKÁ ŠKOLNÍ INSPEKCE, 2013. *Pisa 2012*. In: <http://www.pisa2012.cz> [online]. © 2011 [cit. 2014-03-17]. Dostupné z: <http://www.pisa2012.cz/index.php>

[15] ČESKO, 1992. *Zákon č. 634/1992 o ochraně spotřebitele*. In: Ministerstvo průmyslu a obchodu 21. 1.2013 [online].[cit. 2014-02-13]. Dostupný z:

<http://www.mpo.cz/dokument6842.html>

[16] ČESKO, 2010. *Zákon č. 145/2010 o spotřebitelském úvěru a o změně některých zákonů*. In: Ministerstvo financí [online]. 21. 4. 2010, Ministerstvo financí © 2005-2013 [cit. 2014-19-02]. Dostupné z: [http://www.mfcr.cz/cs/legislativa/legislativni-](http://www.mfcr.cz/cs/legislativa/legislativni-dokumenty/2010/zakon-c-145-2010-sb-806)

[dokumenty/2010/zakon-c-145-2010-sb-806](http://www.mfcr.cz/cs/legislativa/legislativni-dokumenty/2010/zakon-c-145-2010-sb-806)

[17] ČESKO, 2012. *Občanský zákoník*. In: Nový občanský zákoník [online]. Ministerstvo spravedlnosti © 2013-2012 [cit. 2014-20-02]. Dostupné z:

http://obcanskyzakonik.justice.cz/fileadmin/NOZ_interaktiv.pdf

[18] FALTÝN, J., K. NEMČÍKOVÁ a E. ZELENDOVÁ, 2010. *Gramotnosti ve vzdělávání*[online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický. ISBN 978-80-87000-41-0. [cit. 2013-11-26] Dostupné z: <http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2011/03/Gramotnosti-ve-vzdelavani11.pdf>

[19] GINTER Jindřich, 2013. *O osobní bankrot požádalo už 90 tisíc nešťastníků*. In: Právo [online]. 26. 11. 2013 [cit. 2014-03-14]. Dostupné z: www.novinky.cz/finance/320316-o-osobni-bankrot-pozadalo-uz-90-tisic-destastniku.html

[20] KŘEČKOVÁ, Simona, 2012. *Šetření finanční gramotnosti v rámci PISA 2012*. In: Učiteléské noviny XX/2013 [online].[cit. 2013-11-10]. Dostupné z:

http://www.pisa2012.cz/articles/files/2013_Ucitelske_noviny_20.pdf

[21] MINISTERSTVO FINANCÍ, 2007a. *Strategie finančního vzdělávání*. In: Ministerstvo financí [online]. MŠMT, ©2007 [cit. 2013-11-28]. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cs/o-ministerstvu/vzdelavani/financni-vzdelavani/narodni-strategie>

- [22] MINISTERSTVO FINANČÍ, 2007b. *Rámcová politika Ministerstva financí v oblasti ochrany spotřebitele na finančním trhu*. In: Ministerstvo financí [online]. Ministerstvo financí ČR, srpen 2007 [cit. 2014-02-09]. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cs/soukromy-sektor/regulace/ochrana-spotrebitel/ramcova-politika-mf-ochrana-spotrebitel>
- [23] MINISTERSTVO FINANČÍ, 2010. *Národní strategie finančního vzdělávání*. In: Ministerstvo financí [online]. MŠMT, ©2005-2013 [cit. 2013-11-25]. Dostupné z: http://www.mfcr.cz/cps/rde/xbcr/mfcr/Narodni_strategie
- [24] MINISTERSTVO FINANČÍ, 2013a. *Principy nezávislosti ve finančním vzdělávání*. In: Ministerstvo financí [online]. Ministerstvo financí ČR, 25. 3. 2013 [cit. 2013-03-25]. Dostupné z: http://www.mfcr.cz/assets/cs/media/Sdeleni_2013-032_Principynezavislosti20130325PNez.pdf
- [25] MINISTERSTVO FINANČÍ, 2013b. „DPH“ – s účinností od 1. 1. 2013. In: Ministerstvo financí ČR [online]. 27. 2. 2013 [cit. 2014-03-09]. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cs/aktualne/vybrana-temata/2013/dph--s-ucinnosti-od-1-1-2013-12313>
- [26] MINISTERSTVO FINANČÍ, MINISTERSTVO ŠKOLTVÍ MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY, 2007, *Systém budování finanční gramotnosti na základních a středních školách*. Praha: Ministerstvo financí [online]. [cit. 2013-11-28]. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cs/o-ministerstvu/vzdelavani/financni-vzdelavani/skolni-financni-vzdelavani>
- [27] MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ, 2004. *Rovnost žen a mužů v ČR*. In: MPSV [online]. [cit. 2014-03-09]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/323/260504a.pdf>
- [28] MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI ČR, 2013, *Záruka a její uplatnění podle nového občanského zákoníku*, In: Nový občanský zákoník [online]. 21. 11. 2013 [cit. 2014-02-14]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/infocentrum/media/zaruka-a-jeji-uplatneni-podle-noveho-obcanskeho-zakoniku/>
- [29] MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY, 2001. *Národní program rozvoje vzdělávání v České republice - Bílá kniha*. In: MŠMT: Strategické a koncepční dokumenty [online]. Praha: Tauris [cit. 2014-03-08]. ISBN 80-211-0372-8. Dostupné z: <http://aplikace.msmt.cz/pdf/bilakniha.pdf>

- [30] MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY, 2011. *Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy ČR (2011-2015)*. In: MŠMT [online]. Praha: MŠMT [cit. 2014-03-08]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/18688/download/>
- [31] MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY, 2013a. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. In: MŠMT: Upravený rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání platný od 1. 9. 2013 [online]. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy [cit. 2014-03-06]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/upraveny-ramcovy-vzdelavaci-program-pro-zakladni-vzdelavani>
- [32] MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY, 2013b. *Úprava Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání bude platit od září 2013*. In: Vzdělávání.cz [online]. MŠMT [cit. 2014-03-09]. Dostupné z: <http://clanky.vzdelani.cz/uprava-ramcoveho-vzdelavaciho-programu-pro-zakladni-vzdelavani-bude-platit-od-zari-2013-a5203>
- [33] ODBOR 05300, 2010. *Mimosoudní řešení spotřebitelských sporů*. In: Ministerstvo průmyslu a obchodu [online]. 14. 10. 2010 [cit. 2014-02-20]. Dostupné z: <http://www.mpo.cz/dokument79754.html>
- [34] OECD, 2005. *Recommendation on Principles and Good Practices for Financial Education and Awareness*. In: OECD: Standards, principles and guidelines [online]. July 2005 [cit. 2013-11-11]. Dostupné z: <http://financial-education.org/standards.html>
- [35] STEM/MARK, 2010. *Finanční gramotnost v ČR*. In: Ministerstvo financí [online]. © 2005-2013 [cit. 2014-03-17]. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cs/o-ministerstvu/odborne-studie-a-vyzkumy/2012/vyzkumy-k-financni-gramotnosti-9406>
- [36] VOJTKO, Viktor, 2010. *Spotřebitelská gramotnost*. In: Metodický portál RVP [online]. [cit. 2013-11-25]. Dostupné z: <http://elearning.rvp.cz/kurzy/course/view.php?id=245>
- [37] VÝZKUMNÝ ÚSTAV PEDAGOGICKÝ, 2011. *Gramotnosti ve vzdělávání - soubor studií*. In: Výzkumný ústav pedagogický [online]. 6. 2011 [cit. 2014-03-17]. Dostupné z: http://www.vuppraha.cz/wpcontent/uploads/2011/06/Gramotnosti_ve_vzdelavani_soubor_studii1.pdf

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

aj.	jiné
apod.	podobně
ČR	Česká republika
č.	číslo
H	hypotéza
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
např.	například
OECD	Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj
§	paragraf
PISA	Programme for International Student Assessment
RVP	Rámcový vzdělávací program
Sb.	sbírka
s.	strana

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1 Role standardů finanční gramotnosti	19
Obrázek 2 Informace a schopnost s informacemi pracovat v procesu zajištění informovanosti spotřebitele	22
Obrázek 3 Metoda objevování.....	26

SEZNAM TABULEK

Tab. 1 Měsíční finanční obnos v závislosti na věk	47
Tab. 2 Šetření peněz dle školních tříd	48
Tab. 3 Osobní názor na hospodaření s penězi	49
Tab. 4 Půjčování peněz od rodiny či kamarádů	50
Tab. 5 Usuzování o důležitosti platby daných položek.....	52
Tab. 6 Výběr způsobu nákupu rajčat.....	54
Tab. 7 Půjčení peněz na Vánoce či dovolenou	56
Tab. 8 Určení definice kreditní karty	59
Tab. 9 Aktuální výše DPH v České republice.....	60
Tab. 10 Definice úroku	61
Tab. 11 Lhůta při odstoupení od smlouvy či navrácení zboží	63
Tab. 12 Délka záruky na spotřební zboží.....	64
Tab. 13 Zda žáci se podílejí na nákupech domácnosti.....	65
Tab. 14 Přínos finančního vzdělávání ve škole pro žáky.....	66

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1 Rozdělení respondentů podle pohlaví.....	44
Graf 2 Rozdělení respondentů podle věku.....	45
Graf 3 Struktura respondentů dle školních tříd.....	45
Graf 4 Manipulace s finančním obnosem dle věku	46
Graf 5 Věci, na které si respondenti nejčastěji šetří.....	49
Graf 6 Usuzování v % o důležitosti platby daných položek.....	52
Graf 7 Důvody, proč koupit rajčata na váhu.....	55
Graf 8 Důvody, proč koupit rajčata v bedýnce	56
Graf 9 Pohnutky, proč si půjčit peníze na Vánoce či dovolenou.....	57
Graf 10 Pohnutky, proč si nepůjčit na Vánoce či dovolenou	58
Graf 11 Správné odpovědi na pojmy vztahující se ke spotřebitelskému chování	62
Graf 12 Znázornění správných odpovědí na otázky práv spotřebitelů	65

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: dotazník

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK

Vážení žáci,

právě ukončuji bakalářské studium oboru Sociální pedagogika na UTB ve Zlíně, dotazník je součástí mé bakalářské práce. Prosím Vás o svědomité zodpovězení následujících otázek.

Výzkum je zcela anonymní a určen jen pro mou závěrečnou práci.

Děkuji za spolupráci a Váš čas.

Eva Mičková

Dotazník – finanční gramotnost

Správnou odpověď vyznačte **zaškrtnutím kolečkem nebo křížkem**

k dané možnosti. Pokud jsou pouze na výběr možnosti, **jedna je správná**.

Pokud je možné doplnit svoji odpověď nebo odůvodnit výběr možnosti,

odpověď napište podle svého nejlepšího uvážení. Pišete prosím **čitelně**

a snažte se zodpovědět všechny otázky.

Věk: 10 let 11 let 12 let 13 let

14 let 15 let 16 let

Třída: 6. třída 7. třída 8. třída 9. třída

Pohlaví: muž žena

1) Dostáváš kapesné k běžným malým denním nákupům vlastní potřeby?

a) ano

b) ne

2) Pokud dostáváš kapesné, kolik průměrně měsíčně dostáváš peněz?

a) 1-100 Kč

b) 101 – 300 Kč

c) 301 – 500 Kč

d) 500 a více

3) Šetříš si peníze?

a) ano

b) ne

4) Pokud si šetříš, na jaké věci si nejčastěji šetříš?

a) oblečení, kosmetika, časopisy

b) dárky druhým

c) alkohol, cigarety

d) jiné _____

5) Je podle tebe hospodaření s penězi důležité?

a) ano

b) ne

c) nevím

6) Máš seznam výdajů, které musíš zaplatit. Kterou položku zaplatíš jako první?

a) předplatné časopisu na další půl roku

b) měsíční platba školních obědů

c) dobití mobilu /zaplacení měsíčního paušálu

7) Půjčuješ si peníze od rodinných příslušníků či kamarádů?

a) ano, minimálně 1x do měsíce

b) ano, maximálně 1x do roka

c) ne

8) Myslíš si, že je výhodnější koupit 5 kg rajčat na váhu nebo v bedýnce?

- rajčata na váhu 30 Kč / 1 kg
- rajčata v bedýnce 140 Kč/ 5 kg

a) na váhu, zdůvodni:

_____

b) v bedýnce, zdůvodni:

_____

9)K čemu slouží kreditní karta?

- a) Slouží k obstarávání věcí a služeb do výše peněz, které máme uložené na běžném účtu.
- b) Slouží k nakupování věcí a služeb do výše přiděleného úvěrového limitu určeného bankou.
- c) Je určena především k výběrům z bankomatů, protože je to výhodnější než výběr debetní kartou.

10) Půjčil/půjčila by sis od banky na vánoční dárky či dovolenou?

- a) ano
- b) ne

Zdůvodni: _____

11) Jaké jsou aktuální sazby daně z přidané hodnoty (DPH),se kterou se setkáváme prakticky denně a to při nákupu spotřebního zboží a služeb?

- a) základní sazba 20%, snížená sazba 10%
- b) základní sazba 21%, snížená sazba 15%
- c) sazba je jednotná ve výši 17,5%

12) Vyber správnou definici úroku.

- a) Vyjadřuje cenu peněz, z pohledu dlužníka je to částka, kterou zaplatí (např. bance) za půjčené peníze.
- b) Představuje cenu peněz, z pohledu dlužníka suma půjčených peněz.
- c) Vyjadřuje cenu peněz, z pohledu dlužníka je to částka, kterou zaplatí (např. bance) za půjčené peníze i se všemi poplatky.

13) Víš, do kolika pracovních dnů můžeš odstoupit od smlouvy či vrátit zboží bez udání důvodů?

- a) 30 pracovních dnů
- b) 14 pracovních dnů
- c) podle prodejce

14) Jaká záruka se dle zákona poskytuje na zakoupené spotřební zboží?

- a) 1 rok
- b) 2 roky
- c) podle výrobce

15) Je pro tebe finanční vzdělávání ve škole přínosné?

- a) ano
- b) ne

16) Chodíš nakupovat s rodiči či příbuznými věci do domácnosti?

(potravin, drogerii...)

- a) ano
- b) ne